

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Anul I
N-rul 12

Comitetul de direcție: Vasile Goldiș, D. Gusti, Mihai Popovici, Gh. Bogdan-Duică, Ion Lupaș, Onisifor Ghibu, V. C. Osvadă, Radu Dragnea și Ion Clopoțel

Exemplarul 12 lei

CLUJ, DUMINECĂ 29 IUNIE 1924

C U P R I N S U L:

- PROBLEME SOCIALE:** Organizarea științifică a muncii . *Flaviu Șulufiu*
POLITICA EXTERNĂ: Politica noastră externă . . . . . *Red. S. d. m.*
ACTUALITĂȚI: Evenimentele din Basarabia. . . . . *Onisifor Ghibu*
                     Combaterea minciunilor convenționale . *Gavril Todica*
INVĂȚĂMÂNT-EDUCAȚIE: Factorul esențial al progresului *C. Sudețeanu*
DISCUȚII LITERARE: „Oameni din lună“ de *M. Sadoveanu,*
                     „Două iubiri“ de *I. Agârbiceanu* . . . . . *G. Bogdan-Duică*
SĂNĂTATEA PUBLICĂ: Aspecte demografice . . . . . *D. A. Voina*
PROBLEME ECONOMICE: Noul considerațiune asupra
                     agriculturii de mâine (*empirismul și rațio-*
                     nalismul agrar) . . . . . *Dr. M. Chirițescu*
                     In preajma comercializării . . . . . *Vasile C. Osvadă*
SATE, ORAȘE, REGIUNI: Infățișări beiușene . . . . . *Senin*
SCRISORI DIN BUCUREȘTI: Un nou academician . . . . *Vlădescu-Răcoasa*
- CRONICI DIVERSE:** O caracterizare română a spiritului italian. —
 „Sfânta Unire“. — Literatura franceză recunoaștoare României. —
 Un liceu românesc în Ucraina sovietică. — Pentru monumentul dela Be-
 iuș. — Expoziție de copii. — O vizită la Aiud. — Ucenici torturați. —
 Cursurile dela Vălenii de Munte. — Legea minelor. — Amestecul statu-
 lui în gospodăria națională. — Săptămâna economico-financiară. —
Bibliografie

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, STRADA BABA NOVAC NR. 5.
 Abonamente: pe un an 600 lei. Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcțio-
 narii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite.
 In America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an

FABRICA DE BERE S. A. din TURDA

FABRICAȚIA SPECIALĂ

GLORIA

bere nutritoare din malt dublu

și

COROANA

bera cea mai gustoasă și renumită.

FABRICA: TURDA

Depozit general: CLUJ, Calea Dorobanților No. 11

N O U L

HOTEL „ASTORIA“

DIN TURDA

CAMERE CURATE
RESTAURANT

Principiul meu este: să nu se
plângă nimeni, dacă
mi-a intrat în casă — — —

PIAȚA MIHAI VITEAZUL NO. 14.

Intreprinderea Electrotehnică Românească
TEODOR MAIOR Cluj

CALEA VICTORIEI 7

TELEFON 577

Reprezentantul Fabricii de Electromotoare „ENERGIA“

Execută: Instalații de lumină, transmițori de forță, centrale de lumină și forță, instalații complete de semnalizare. Atelier special pentru bobinarea electromotoarelor, dinamouri și magnetouri reparații de acumulatori, magnetizarea potcoavelor dela aparatele de aprindere.

Furnizează: Electromotoare de orice tensiune și cai putere, dinamouri și generatoare. Becuri pentru orice tensiune și intensitate luminoasă. Materiale de instalație. Vase de gătit, teare de căleat, etc.

Stațiune proprie de încărcat și verificat acumulatori.

Băile Basna

MEDIC-ȘEF: **Dr O. SGLIMBEA**

Industriași mari și mici!

Rezervați-vă imediat pentru

Târgul de Mostre din Cluj

**dela 31 Aug. până la
14 Septembrie 1924**

spațiul necesar, și trimeteți fără întârziere, buletinul de înscriere

biroului târgului:

CLUJ, CAMERA de COMERT și INDUSTRIE

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:
ION CLOPOTEL

CLUJ, DUMINECĂ 29 Iunie 1924

Anul I N-rul 12
EXEMPLARUL 12 LEI

ORGANIZAREA ȘTIINȚIFICĂ A MUNCII (COINTERESAREA)

Criza grea economică în care ne sbatem dela război încoace, în special situația dificilă a industriei, trebuie să formeze preocuparea vie a tuturor factorilor dela cari așteptăm refacerea.

Greutățile materiale cari se pun în calea unei producții raționale își au și ele efectele triste, dar piedeca principală trebuie căutată în noi înșine, în criza dezastruoasă a moralului muncii. Moralul scăzut al muncii, care se resimte începând dela șefi și conducători până la ultimul uvrier, ne oferă simptome îngrijorătoare, asupra întregii mentalități de după război. O inerție aproape letargică se observă în tot locul, chiar și acolo unde ar fi de dorit mai mult o acțiune energică și bine condusă.

Această criză se manifestă în special la acele lucrări, unde felul organizației, nu permite dezvoltarea ambiției individuale. Iar în momentul când recunoașterea muncii din partea societății; recunoaștere care cu mici excepții se concretizează în salariu, nu poate ține pas cu prestația individuală, e cert că o astfel de stare moderează eforturile personale dovedite înutile.

În zilele noastre când muncitorimea manuală cât și cea intelectuală, s'a obicinuit să vadă în patron un exploatator, ea se subtrage printr'un instinct de autoconservare dela orice eforturi de prisos, nefiind cointeresată cu producția. Această tendință, făcând abstracții dela câteva suflute de elită, se generalizează, producând apatia atât de demoralizatoare.

Deci organizatorul muncii, în uzine sau la alte lucrări, va trebui să introducă necondiționat în moralul celui care muncește, un element nou: cointeresarea.

Această cointeresare va fi primul compromis între capital și muncă, și aplicată pe baze științifice, pornind dela o recunoaștere reciprocă a valorilor, va da cele mai bune rezultate. Din colaborarea aceasta intimă între patron și muncitor o să iasă un moral regenerat, care va suprima cele două fenomene dezastruoase ale industriei moderne: americanizarea și șomajul.

Realizarea științifică a acestei probleme a fost obiectul multor cercetări cari datează dela primele încercări de-a crea o producție rațională.

Munca în acord, sau „cu piesa” a fost primul început și a fost studiată cu toate eventualitățile ei, în special la lucrările industriale din străinătate. Diferitele sisteme de prime, tind tot la o stimulare a ambiției, în interesul unei producții mai mari.

Dintre aceste încercări a devenit mai cunoscut sistemul Taylor, care conceput cu o înaltă competență e însași organizarea științifică a muncii.

Acest sistem vine din America, unde imposibilul s'a plecat de multeori în fața muncii și unde cercetările acestui inginer au aflat mai lesne înțelegere și apreciere.

Sistemul „Taylor” nu e numai o simplă aplicare a principiului salarizării după producție. Plătiind muncitorul după ceea ce produce, lăsând însă execuția la discreția capacității sale individuale, am făcut numai un lucru de jumătate. E adevărat că ambiția stimulată a muncitorului va încerca să afle cele mai bune mijloace, spre a putea obține cele mai rezeți rezultate, totuși mecanismul industriei moderne îi va prezenta chestiuni speciale, la a căror rezolvare nu se va putea angaja.

Deci sistemul Taylor prevede

la orice uzină cu organizare științifică, un biou de studii. Biourul acesta format din tehnicieni versați, va studia toate lucrările în detaliile lor minuțioase, fixând cele mai corecte proceduri și alegând utilajul cel mai perfect. La stabilirea acestora, va servi de orientare: posibilitatea confecționării celei mai bune calități, pe lângă un consum minim de energie și timp.

Spre rezolvarea acestei probleme se vor studia toate elementele muncii, ale muncitorilor și ale mașinilor. E de obște cunoscut că în urma cunoștințelor sale elementare, muncitorul execută foarte multe mișcări de prisos, cari îl obosesc fără a-i aduce folos. E deci datoria biourului de studii ca prin analize de timp, să fixeze mișcările cele mai potrivite, cari apoi să le impună muncitorului spre executare. În urma acestor studii făcute de specialiști, muncitorul e scos din starea de empirism rudimentar, profitând el în primul rând de aceasta.

Mai mult. Forța omenească se va restrânge numai la acele acțiuni, unde mașinile în actualul lor stadiu nu o pot înlocui.

Ce privește utilajul mașinilor, Taylor a adus o îmbunătățire epocală prin introducerea, „oțelului rapid.”

Acest oțel folosit la cuțitele mașinilor unelte, a permis dublarea vitezei lor de tăiere, deci a redus la jumătate timpul confecționării.

Tot grație acestui sistem s'a putut trece la lucrările în serie, normalizându-se piesele la câteva tipuri bine studiate, cari se pot lucra în cantități mari în timp relativ scurt.

În urma acestor îmbunătățiri continue, ținta lui Taylor, „leafa mare, confecționare ieftină” s'a realizat, unind în interesul aceleiași cauze tendințele de altfel atât de divergente ale patronului și ale muncitorimei,

Ar fi prea îndelungată descrierea detaliilor acestui sistem care a revoluționat industria americană și a fost adoptat și în multe uzine din Europa. Multe adaptări, deviind de la sistemul original, au dat rezultate false, reliefând prin aceasta încă odată structura solidă, aproape doctrinară a taylorismului.

Aceste sistem s'a formulat în următoarele principii:

Fieștecărei lucrări industriale, i se va fixa tehnica sa specială de execuție, cu procedurile studiate în toate amănunțele.

Rezultatele odată fixate, se vor transmite în mod clar și sistematic muncitorului.

Uzina se va împărți în organe de conducere (studiu, preparare, distribuție, control, etc.) și în organe executive. Ambele au de rezolvat probleme bine precizate, cu responsabilitățile definite se va tinde la o specializare cât mai intensivă.

Distribuția beneficiului realizat prin mărirea producției se va face în mod echitabil.

Orice energie va fi valorizată, spre a se ajunge: la o producție mai mare, cu muncitori mai puțini, dar plătiți mai bine.

Cu o astfel de organizație, industria modernă o putut să-și continue dezvoltarea, cu o accelerare uimitoare. Rând pe rând toate uzinele mai însemnate s'au văzut nevoite a ținea seamă de principiile taylorismului.

Inercările reușite făcute în străinătate, au îndemnat și uzinele din România să adopteze munca în acord și să tindă la o organizație cât mai practică. Rezultatele lor depind de la seriozitatea preparării acestei organizații, care nu trebuie lăsată nici la discreția capriciilor conducătorilor, dar nici înecatată în biurocratism rigid.

Despre rezultatele taylorismului la noi și în străinătate vom reveni într'un articol viitor.

Ceeace am dorit să relev de-astădată e, că ridicarea moralului muncii se poate ajunge numai printr'o organizare științifică a lucrărilor, concepută pe principii de dreptate socială.

Ing. Fl. Șulufiu.

Din lipsa unei directive generale în politica noastră externă, care creiază României sau „izolarea”, de care a vorbit d-l dr. N. Lupu, sau „politica independentă de aceea a celorlalte țări”, de care a vorbit d-l I. G. Duca, naște, aproape periodic, criza externă a României. Ea este originea ședinței dela 19 Iunie consacrată de Cameră politice externe, în care cei doi oameni de partid și-au spus deosebit cuvântul, chiar luptându-se, dar, în fondul lucrurilor, scoțând aceeaș concluzie de îngrijorare.

Căci dezbaterea s'a învârtit în jurul întrebării care revine ca un strigoiu în istoria popoarelor: pace sau război? Și amândoi vorbitorii, secondati de primul-ministru, au manifestat dorința păcii, însă ea a aminat tema comună a discursurilor care s'au rostit la primirea președintelui republicii france, d-l R. Poincaré, în Petrograd și în 1914: „pace în demnitate.” Dar cum demnitatea în pace nu s'a putut menține atunci decât cu războiul, la fel pacea dorită de opoziție și guvern este manifestarea celei mai amenințătoare posibilități a războiului.

Întrebarea care se impune: cum a ajuns România aici și de unde revenirea crizei politice externe, necesită răspunsul că dintre toate țările noi după război, singura România n'a ajuns să-și creeze o politică externă stabilă, atât cât poate fi vorba de stabilitate în politică. Pecând Jugoslavia și Cehoslovacia și-au găsit locul în fruntea conducerii slavismului, căruia i-au subordonat toate contingentele politice, România s'a lăsat dusă de evenimente, aproape că nu a avut inițiative proprii. Mica Antantă, a cărei funcțiune în configurația politică europeană a lipsit din discursul d-lui N. Lupu, s'a transformat cu vremea în organul dela adăpostul căruia cele două state slave au putut încheia cunoscutele alianțe, consolidându-se în spre apus, și lăsând România total descoperită înspre răsărit. Cât despre un ajutor înarmat al lor, într'un caz de atac rusesc, este cunoscut că nici-unul dintre cele două state slave nu-l va da României, care a luat cunoștință la vreme

de faptul că limba diplomatică dintre d-nii Pasici și Beneș, când își remit decorații unul altuia, este limba rusă. Ori, partea cea mai importantă din discursul d-lui N. Lupu o constituie comparația dintre înarmarea Rusiei și starea noastră.

Guvernele române, care s'au succedat dela unire încoace, dacă nu s'au bizuit pe cea vagă „menținere a păcii”, despre care e greu de știut de unde începe și cu ce se sfârșește, în afară de sprijinul pe Mica Antantă au căutat un fir conducător în latinătate. E de prisos să mai desbatem raportul dintre rasă și politică mai ales că el a fost pus într'o nouă lumină cu ocazia vizitei Suveranilor români în streinătate, unde au avut de ocrotit granițele Spaniei și Italiei. Astăzi, pe când două state slave, fără a mai pomeni de Polonia, se află în alianțe militare cu Franța și Italia, România nu a realizat încă nici una dintre alianțele plănuită după conferința dela Viena.

Dar, a privi politica externă numai prin prisma rasei, atunci când nu ai nici continuitate geografică, ar însemna să neșocotești schimbările survenite de curând în apus și care singure, prin faptul că sunt reale, ne dau cheia de deslegare a crizei și ne indică firul conducător, pe care n'am știut încă să-l găsim până acum. Guvernul Herriot, care a recunoscut cuvântul de ordine al guvernului francez precedent, că politica externă prevalează pe cea din lăuntru, pe baza unei democrații creatoare afirmă, în raport cu Rusia și Germania, ca singură posibilitate a nivelării asperităților dintre popoare, însăș această democrație. E un program comun și altor popoare, care pe baza lui s'au grăbit să reia raporturile cu Rusia, chiar în luptă cu opiniunile politice naționale sau teoretice.

Oare România, văzându-se pe de-o parte orfană de-o politică externă bazată pe rasă, iar pe de-altă parte văzându-se amenințată de politica de rasă slavă, nu-și găsește locul în configurația europeană exclusiv intrând în orbita democrației a toate și peste tot biruitoare? Sensul luptei dela Cameră, tre-

când peste nervositățile oratorice parlamentare, nu stă nici în vre-o diferență pe baza politice de rasă, nici într-una întemeiată pe directive geografice sau de popoare, cât stă în diferența conșperii democratice a politiceii peste tot. Și iată-ne cu războiul la ușă, dând lupte politice principiale, dacă nu și ceva mai coborâte, căci e o adevărată coborâre pentru oamenii politici să se hărțuiască, asemănător bizantinilor, pe chestiuni... filosofice, după cum e o adevărată crimă morală să se înțepenească în programele lor politice și să nu cedeze cu nimic evenimentelor în curgere.

Din astfel de deosebiri, România a pierdut unele momente când putea, în condițiuni avantajoase, să lichideze cu Rusia, iar astăzi, pe măsură ce se veri-

fică afirmațiunile cu privire la înarmarea ei, are să răspundă într'un fel sau altul întrebării dacă acceptă războiul ce ni se pregătește sau dacă pășește grabnic la pace. La interpelarea d-lui dr. N. Lupu guvernul s'a declarat categoric pentru pace, însă fără să ne spună care sunt modalitățile de preîntâmpinare a războiului. D-l Lupu n'a dat o soluție nouă sau originală, pentru că soluția de a încheia pe cale pacinică raporturi normale cu Rusia, e în dorința unanimă a țării și ea a fost de multe ori și în multe feluri formulată.

Preîntâmpinarea războiului cu îndeplinirea tuturor condițiilor păcii, ca România să-și stabilească politica externă, — e imperativul politic al zilei.

Redacția.

TREI LUNI DIN VIAȚA BASARABIEI

CRONOLOGIA EVENIMENTELOR ÎN PRIMELE LUNI DUPĂ ISBUCNIREA REVOLUȚIEI RUSEȘTI (13 MARTIE—18 Iunie 1917)

Istoria renașterii Basarabiei s'a scris de către câțiva cunoscători ai evenimentelor din anii 1917-1918, totuș epoca cea mai importantă a ei a rămas până în ziua de astăzi prea puțin lămurită. Această epocă este cea care a început deodată cu revoluția rusească din Martie 1917 și a ținut până în vara aceluia an.

În cele următoare public o cronologie a acestei epoci, al cărei martor ocular am fost de la început până la sfârșit. Această cronologie am scris-o în Decembrie 1917, pentru un Călindar pe care aveam de gând să-l public în 1918 la Chișinău, dar care din cauza prea multelor mele ocupațiuni de atunci, precum și a precipitării evenimentelor din viața națională a Basarabiei a rămas netipărit. Ea se publică aici exact cum a fost scrisă atunci, fără nici o schimbare. Atitudinea rezervată a însemnărilor cuprinse aici pe de o parte, pe de alta trecerea sub tăcere a multor momente importante — pe cari le voi aprecia la timpul său în alte cadre, decât ale unei simple cronologii, se explică prin faptul, că pe atunci Basarabia era încă în cadrelor Rusiei și o prudență politică elementară împunea fiecăruia ca despre lu-

crurile cari trebuiau pregătite mai mult în taină, să nu se vorbească prea deschis.

Luna Martie 1917.

13 Martie 1917. — Cea dintâi adunare de Moldoveni (vre-o 12 înși) la redacția gazetei „Cuvânt Moldovenesc” din Chișinău, în scopul de a alcătui o „obște”, care să lucreze pentru deșteptarea norodului.

Se iau ca punct de plecare Statutele Societății culturale a Moldovenilor dela 1905 (tipărite în rusește) și se hotărăște înființarea unei noi societăți. Unii propun ca aceasta să se cheme „Societatea pentru învățătura Moldovenilor”, alții: „Sprijinul Moldovanului”, iar alții „Societatea națională moldovenească.” Se primește numirea cea din urmă, cu condiția ca societatea să nu se ocupe cu politică, după cum s'a făcut dintr-o parte propunerea.

14 Martie. — A doua adunare la „Cuvânt moldovenesc.” De față 7 persoane. Se deșbat mai de parte statutele Societății naționale. Cineva vine cu alt program de muncă în care propune începerea organizării politice naționale a Moldovenilor și înființarea unui Partid național moldovenesc, care să lupte pen-

tru autonomia Basarabiei. Propunerea nu se ia în desbatere.

15 Martie. — A treia ședință, tot pentru alcătuirea Statutelor (în limba rusească), prin adăugirea unor amănunte din Statutele Asociației Cooperatorilor.

17 Martie. — Propunerea privitoare la organizarea Partidului național moldovenesc începe să prindă rădăcini. Gruparea din jurul gazetei „Cuvânt moldovenesc” se gândește la un program al partidului și face cei dintâi pași pentru alcătuirea acestuia. Se propune ca președinte d. Vasile Stroescu, și se stăruie asupra nevoiei ca „Cuvântul moldovenesc” să fie scos în fiecare zi (până aci eșia numai de două ori pe săptămână). Se aduce în legătură cu Partidul persoana Arhimandritului Gurie, care, câștigat pentru mișcare, ar putea fi de mare folos, căci ar putea înrâuri în direcție națională preoțimea. (Despre arhim. Gurie s'a scris încă la 12 Martie un articol în „Bessarabskaia Jisnă” din Chișinău, spunându-se că P. C. S. ar trebui numit arhiepiscop al Basarabiei).

În ședința din seara acestei zile se deșbate programul național și se delegă un membru care până a doua zi să cuprindă programul în scris.

18 Martie. — Se cetește în ședință proiectul de program național. El cuprinde, ca cel mai însemnat punct „Autonomia Basarabiei.” Proiectul se dă unei comisii pentru o redactare nouă. Se ivesc oarecari neînțelegeri în privința autonomiei, pe care unii, din felurite motive, nu o vor. Printre cei de față, unii încep să se clatine în credință; e greu să între într'un partid „național”; sunt mai încântați de Partidul socialist-revoluționar.

19 Martie. — Proiectul de program se redactează din nou. Obștea moldovenilor din Chișinău trimite Stăpânirei vremelnice o telegramă iscălită de președintele N. N. Alexandri în care se arată deplină încredere nouii stăpâniri și se zice că Obștea „nădăjduște că, fiind rândueli nouă și schimbându-se împrejurările vieții în Rusia, Moldovenii din Basarabia se vor bucura de toate drepturile cetățenești și naționale.”

20 Martie. — Se primește dela

studentii moldoveni din Odesa o înștiințare, că ei vor să se puie pe lucru pentru deșteptarea norodului. Tot astfel se primește dela Bolgrad o invitare, ca Moldovenii din Chișinău să se așeze pe lucru pentru o organizare națională a vieții moldovenești.

În ședința de seară dela „Cuvântul moldovenesc” se citește noul proiect de program național și se primește de către toți cei 21 de înși prezenți, cari îl și iscălesc îndată. Se face și o scrisoare către d. V. Stroescu, iscălită de cei 21 înși, prin care d-sa e chemat în fruntea Partidului Național ca președinte. Doi membri ai ședinței sunt delegați să plece la Odesa pentru a intra în legătură cu d-l Stroescu și a-l pofti la Chișinău.

21 Martie. — Delegația pleacă la Odesa.

22 Martie. — D-l Stroescu, fericit la vestea lucrurilor naționale pornite în Basarabia, primește cinstea de președinte al Partidului național, făgăduiește că nu peste mult va veni la Chișinău, dă 10.000 ruble pentru presa și propaganda națională și, într-o scrisoare frumoasă, trimisă membrilor la Chișinău, spune că își închină Țării sale toată viața, tot sufletul și toată averea sa.

23 Martie. — Cei doi delegați cheamă la o adunare pe studenții și ofițerii moldoveni din Odesa. Se adună 16 studenți și ofițeri și 5 studențe. Studenții arată că ei au tipărit o Strigare către „Cetățenii pământeni”, făcută de „Comitetul Central” al studențimii din Odesa și tradusă de ei în moldovenește din rusește. Mai departe, ei s'au gândit și la o organizare națională a studenților și ofițerilor, lucrând chiar niște statute, din care s'a și citit în Adunare partea dela început (ele nefiind gata în întregime). Adunarea găsește că revoluția rusească chiamă la viața politică nu numai norodul civil, dar și pe soldați și pe femei, din care pricină trebuie să lucreze cât mai mult pentru organizarea națională a ostașilor moldoveni și a femeilor. La Odesa sunt, afirmativ, 40.000 de ostași moldoveni, cari trebuiesc organizați. Se plănuiește pe ziua de 3/16 Mai o mare adunare a lor la Odesa. Până atunci, se hotărăște să se facă o

Strigare (manifest) către toți ostașii, spunându-li-se Crezul zilelor nouă.

Toți studenții și ofițerii de față iscălesc proiectul de program național adus dela Chișinău, adăogându-i un punct nou: Moldovenii să nu mai fie duși la oaste în străini, ci să fie lăsați în Basarabia, unde să li se dea instrucția ostășească în limba moldovenească. Încă de pe acum să se ia măsuri pentru adunarea ostașilor moldoveni în Basarabia.

24 Martie. — A doua adunare a studenților și ofițerilor din Odesa ținută după inițiativa delegaților Partidului național din Chișinău. Iau parte peste 50 de înși, printre cari și însufletitul ștabscăpitan Catelly. Adunarea o conduce doamna Zina Moroianu, născută Gore. E o mare însufletire. Toți cei de față iscălesc programul național. Se alcătuește pe loc un comitet pentru organizarea ostașilor moldoveni. Mai departe se hotărăște ca Moldovenii să ceară să li se dea un arhieru moldovan în Basarabia. Se cetește Strigarea către ostașii moldoveni și se hotărăște ca să se tipărească în 20.000 exemplare. Se dă următoarea telegramă Stăpânirii Vremelnice: „Adunarea generală a ofițerimei, soldaților, studenților și studențelor și a reprezentanților cetățenilor moldoveni din orașul Odesa, în numele alegătorilor lor și în numele lor propriu salută cu căldură Stăpânirea Vremelnică nouă și, recunoscând însemnătatea libertății cucerite întreg poporul moldovenesc va sprijini Stăpânirea Vremelnică, va jertfi totul pentru întărirea ei, fiind încredințat că interesele naționale ale celor peste 2¹/₂ milioane de Moldoveni vor fi cheazăluite în viitoarea Adunare Intemeietoare.”

26 Martie. — Studenții și studențele moldovene din Chiev înființează o societate națională, al cărei scop e să lupte pentru autonomia Basarabiei și pentru toate drepturile Moldovenilor.

29 Martie. — Blagocinul (protiereul) Vasile Gobjilă din Chișinău se întoarce cu o scrisoare în limba rusească către toți blagocinii din Basarabia, spunându-le că acum pare a fi so-

sit vremea ca preoțimea moldovenească să ceară dela Stăpânire dreptul de a se învăța moldovenește în școlile dela țară și de a se face în aceeași limbă slujba în biserică. Scriind despre aceasta, „Cuvântul moldovenesc” zicea: „Noi ne bucurăm că încep să se trezească și preoții la datoria lor națională, dar ni se pare că ei se mulțumesc cu prea puțin față de ce trebuie să ceară. Preoțimea trebuie să ceară toate drepturile pentru Moldoveni și trebuie să se puie în fruntea norodului.”

30 Martie. — Adunarea Zemstvei guberniale recunoaște că școala poporului până acum în Basarabia n'a dat nici un rezultat. Pricina e limba străină în care s'a împărtășit învățământul. Se cere dela Ministerul Învățământului introducerea limbei moldovenești în școlile din Basarabia și aducerea în fruntea acestora a d-lui Ioan Halippa, inspectorul învățământului din gubernia Tavrului.

31 Martie. — (Vinerea patimilor). În localul „Cuvântului moldovenesc” se ține o adunare națională, la care iau parte peste 40 de persoane, printre cari arhimandritul Gurie, dd. Vladimir de Hertă, P. Gore, V. Glayce, N. N. Alexandri, S. Murafa, P. Halippa, veterinarul P. Grosu, D. Erhan (din Ialoveni) și alții. Președinte e ales d. P. Gore. Se cetește proiectul de program al Partidului național și se primește de către toți, apoi el e dat unei Comisiuni ca să-l redacteze în mod definitiv. Se stăruie mult ca toți Moldovenii, fără deosebire de stare, să se unească sub aripele Partidului Național, căci Unirea face puterea. Se înființează îndată și un Fond de propagandă al Partidului, strângându-se pe loc peste 2000 ruble. Se stăruie tot mai mult asupra nevoii de a se începe lupta pentru dobândirea autonomiei. Se dă o telegramă Stăpânirii vremelnice în acest sens. Se scot la iveală multele greutăți și piedici pe care le vor întâlni în calea lor Moldovenii în lupta cea nouă și care mare pe care o încep și de care străinii nu prea sunt bucuroși.

Democrația rusească însăși nu le e de fapt atât de binevoitoare, precum pare la prima vedere. Se aleg patru Comisiuni: una pentru redactarea definiti-

vă a programului, alta pentru a înfățișa Partidul național la Congresul cooperatorilor, care se va ținea în curând la Chișinău, apoi alta pentru Congresul preoților și cea din urmă pentru Congresul învățătorilor din întreaga Basarabie. Se arată că soldații și muncitorii se organizează cu pași repezi și dacă noi

nu ne vom grăbi cu organizarea națională, vom prăpădi totul. Cei de față fac făgăduința că fiecare va lucra din toate puterile pentru adunarea tuturor Moldovenilor sub steagul Partidului național. Se proiectează chemarea unui congres național pe ziua de Duminica Tomei.

Onisifor Ghibu.

FACTORUL ESENȚIAL AL ORGANIZĂRII SOCIALE

În cercurile noastre politice se vorbește foarte rar despre educație, căci este dela sine înțeles că fiecare om o are și nu-i mai trebuie. Dacă se mai vorbește din când în când despre educația masselor, aceasta se face numai ca ceva-convențional și ca un mijloc de efect oratoric. E bine, se zice, să facem educația masselor, căci pe ea se întemeiază progresul; iar fără de progres noi nu putem chiar trăi. Ce anume educație însă să se dea masselor, până la ce grad este ea necesară acestor masse, ce virtualități sufletești este ea chemată să desvolte, atâtea întrebări care sunt de prisos și nici nu intră în preocupările oamenilor dedicați politicii, căci ei știu dinainte că educația masselor este un lucru cuviincios, — comme il faut — și se practică la toate popoarele civilizate din Apus. Dacă e așa, trebuie să fie ceva bun. Cu eticheta aceasta ne declarăm mai totdeauna și cei mai mulți satisfăcuți. Apoi, dacă o înscrîm și în toate programele de guvernămînt, ne-am achitat de partea cea mai grea a sarcinei ce ne revine...

Să vedem însă cum ar fi mai bine? Pentru aceasta trebuie să pricepem mai întâiu un lucru și anume că Români — iar printre ei în primul rând oamenii politici — sunt totdeauna oameni de principii, în înțelesul că ei cred în virtutea magică a principiilor de a descinde singure în fapte și a se desfășura dela sine și prin sine până la cele din urmă consecințe ale lor. Nu e nimic mai arbitrar și mai învechit poate astăzi decât a susține că Românii sunt lipsiți de această calitate, pe care o atribuim în genere oamenilor zisi de principii. Din contră, găsim foarte adesea specimen de tipul raționalismului abstractor, pentru care dru-

mul dela principii până la realitate este un nimic, un moft și nu face să te oprești pentru atîta... Nimic de zis, dacă realitatea ar fi întocmai, ca în concepția platonică, o copie după neștrămutatele principii eterne; dar se întâmplă ca principiile să fie o copie sau mai bine o schemă — nu anticipată ci posterioară a realității impenetrabile. De aceia trebuie să ne sprijinim bine pe treptele realității, spre a nu rămâne cu picioarele în aer, în ciuda principiilor. Ce calități ne sunt însă necesare pentru aceasta? O singură calitate esențială, aceia a muncii metodice și coordonate. Dar această calitate este un produs special al educației, pe care vrem s'o scoborîm în masse fără a ne fi pătruns mai întâiu noi de spiritul ei. Căci, cum spunem, trebuie să știm bine cu ce bagaj mergem spre mulțimile însetate de lumină și de adevăr.

— Ce se aduce însă la noi drept bagaj educativ, pe care-l hărăzim poporului? Tot ceia ce am învățat de mult dintr'o scoală mai veche, adică se înființează unele așezăminte culturale cu programe bine definite, cel puțin în principiu. Acestea sunt arme bine cunoscute din arsenalul politicii tradiționale. Ceeace cu greu putem schimba este metoda noastră politică, și nu să ne hotărîm să ne desbărăm de ea cu niciun chip. Ne închipuim aici — ca în toate — că educația ar fi nu știu ce stoc de lucruri confecționate gata ca o haină după aceeaș măsură unică și că n'avem decât să o purtăm prin fața oamenilor pentru a-i și crede în stăpînirea ei deplină. Nu se poate ideie mai greșită și ea nu este decât efectul nemijlocit al credinței noastre în eficacitatea directă a principiilor. Educația este, dimpotrivă, un complex variabil de

înfrîuriri sufletești, care nu-și ajung scopul lor decât printr'o sumă de adaptări treptate și încete. Politica nu se poate însă împăca cu spiritul educației, căci aceasta este o operă de răbdare, pe când politica este o operă de improvizare grabnică. Dar să nu ne facem iluzia ca de obicei că răspunderea acestei stări de lucruri cade toată asupra guvernelor trecătoare; ci ea cade tot atît asupra aceloră, care nu vor sau n'au răgazul de a verifica în fiecare caz și de fiecare dată raportul dintre măsurile impuse prin legi și regulamente și aplicarea lor practică. Acelaș contrast se vedește între politică și educație, căci politica este o operă de suprafață, pe când educația este una de adîncire. Nicăieri terenul geometric de suprafață nu stă mai la locul său decât când e vorba de suprafața politică a cuiva, căci valoarea unui individ, din punct de vedere politic, se măsoară după suprafața lui. De aceia orcine vrea să însemne ceva în politică, caută să-și măriască suprafața de contact cu publicul sau cu cercurile populare. Dar contactul intim cu realitățile sufletești ca atare, cunoașterea nevoilor sufletești ale păturilor sociale, — aceasta ar fi un non-sens pentru directiva politică și culturală a cuiva. Nimeni n'are timp de aceasta și, deși trăim într'o epocă de refacere, refacerea aceasta se face tot prin metode nepotrivite. Ceeace ne trebuie astăzi este aceea răscolire de realități sufletești, prin care să le pătrundem rostul și să deschidem calea luminoasă a unei îmbinări armonioase. De aceea ar fi trebuit, mai presus de toate, o intensificare adevărată a educației, singura în stare să răscoliască sufletele și să le adapteze la complexul nouilor împrejurări. Dar e ușor de înțeles că politica s'a ferit să facă aceasta, nu atît din calcul cît din spontaneitate proprie.

Astfel fiind, nu e de mirare că educația și reprezentanții ei — adică învățătorii de toate gradele — se bucură de așa de puțină favoare în ochii politicii. Nu s'a înțeles adică principalul de către cei chemați la aceasta — care sunt tocmai făuritorii de principii — că factorul esențial al organizării sociale după răs-

boiu trebuia să fie educația. În loc de legiferările succesive aduse după războiu — toate foarte bune și din cele mai bune — în toate domeniile vieții noastre publice, ar fi fost o economie de efortare legislativă și un câștig de realizare politică, dacă dascălimea ar fi fost altfel înțeleasă și tratată decum a fost, mărinzind sfera ei de influență în școală și în afară de școală. În loc de suprafața politică a unor personaje mai noi sau mai vechi, am fi avut influența măntuitoare a miilor de muncitori modesti în ogorul realității sufletești. Am fi dat atunci priveliștea unei înțelegeri adânci a nevoilor vremii și, chiar dacă unii sau alții dintre noi n'ar fi proiectat umbra lor deasupra timpului în care au trăit, raze de lumină s'ar fi strecurat mai adânci la aurora unei zile pline de viață. În loc de risipirea aceea în suprafață am fi avut concentrarea interesului imediat, care formează sufletele. Cu elementele ce-au fost la îndemână — chiar și mai nepregătite, dar înălțate totuși de entuziasmul primului moment — dacă ar fi fost bine folosite și bine apreciate în limita unor cerințe cuviincioase de viață, s'ar fi făcut mai mult pentru țară decât prin așa zisa propagandă culturală și de fapt politică și prin tendința absorbantă de unificare.

Acestea erau negreșit necesare, dar ele trebuiau să se sprijine pe o acțiune educativă în masse. Nu urmează însă de-aici numai decât și cu orice preț răspândirea învățaturii de carte în poporul nostru. Prea se așteaptă dela simpla învățatură de carte să facă minuni, pe când ea nu trebuie să fie decât purtătoarea recunoscută a unor valori intelectuale și morale ale mediului creat în jurul școlii. E chestiunea de atmosferă morală și de aceia lupta contra analfabetismului să nu fie socotită, ca un scop în sine, ci ca un mijloc care să înlesniască o întrepătrundere mai mare a sufletelor. Căci în scris-cititul elementar este acumulat un patrimoniu comun, care este semnul cel mai caracteristic al civilizației omenești. Ne-am obișnuit să credem în efectul automatic al științii de carte; dar din nenorocire viața socială nu cunoaște asemenea efecte, căci ea este produsul

unui complex de factori, care înălătură putința unui automatism social de acest soi. Știința de carte nu poate combate relele analfabetismului, fără să producă uneori și rele mai mari decât acelea, dacă odată cu știința de carte nu dăm școlărilor și nouilor generații garanțiile unui progres intelectual și în deosebi moral. Pentru aceasta trebuie un corp didactic suficient pregătit sufletește și suficient plătit materialicește spre îndeplinirea misiunii sale, recunoscută de toată lumea, cel puțin în vorbă, ca cea mai grea și cea mai plină de răspundere, întrucât are prin esență o menire sufletească. Căci orcât lumea ar trăi și trăiește din materie, ea se conduce și se dezvoltă în planul istoriei prin puterile sufletului ce-o alimentează.

Ce se întâmplă însă de fapt? Corpului didactic, se știe, nu i se asigură niciodată condițiile unei cariere puse la adăpostul greutăților de tot felul, care tocmai fiindcă sunt de altă natură decât cea intelectuală, proprie unei asemenea cariere, constrâng și demoralizează dascălimea înscrisă de ele. Apoi mai știm că școala, care prin știința de carte pregătește elementele de conducere, nu poate produce toate roadele așteptate de la ea, fiindcă criteriul ei de selecțiune a valorilor este deadreptul contrazis și se găsește într'o opoziție fundamentală cu criteriul inaugurat de politica practică obișnuit. Ast-

fel, selecția valorilor operată prin politică răstoarnă valorile, pe care școala le consacră de obicei și ridică pe arena societății o altă tablă a valorilor.

În acest chip putem înțelege unde stau piedicile puse în calea unei soluții cel puțin provizorii într'o chestiune de cel mai mare interes. Anume, nu facem nimic cu simpla știință de carte, câtă vreme nu suntem în stare să pregătim un alt mediu decât cel actual printr'o selecție social-morală alta decât selecția brutală a mijloacelor meschine de favoritism și de parvenitism. Când vom putea schimba criteriul de selecție a elementelor din administrație ca și din controlul satelor și orașelor, atunci școala, mai ales dacă și ea va îndeplini condițiile arătate mai sus, va fi un adevărat focar de educație, adică de formare a sufletelor într'un mediu potrivit dezvoltării lor. Dar pentru aceasta ar trebui ca politica să renunțe la metodele sale și mai ales — prin reducerea antagonismului permanent dintre educație și politică — să facem ca politica să îmbrățișeze cauza părăsită a educației. Atunci politica va lucra nu numai pentru sine, adică pentru cei ce-o fac slujindu-se de ea ca de un instrument special în mâna lor, ci pentru un interes general durabil prin sine. Un asemenea interes este cel reprezentat direct de către educație, al căreia scop este pregătirea nouilor generații.

C. Sudețeanu.

O CARACTERIZARE ROMÂNĂ A SPIRITULUI ITALIAN

În ultimul număr din prețioasă revistă „Roma”, care apare la București, se publică pe scurt conferința „Mișcarea științifică în Italia” ținută la „Institutul de cultură italiană” de profesorul matematician D. Pompeiu. Publicul nostru din Cluj a avut ocazie să audă pe ilustrul nostru matematician vorbind, în cadrul conferințelor „Astreii”, despre fostul său îndrumător, H. Poincaré. Atunci, ca și altă dată, d-l Pompeiu, cu spiritul său geometric, își interzice intrarea în domeniul spiritului de finețe. De-aceea prezintă importanță considerațiile generale pe care le-a făcut asupra Italiei, în conferința pomenită. Anume d-l Pompeiu a spus: „Caut un cu-

vânt potrivit cu care să pot defini ceea ce are caracteristic lucrarea științifică italiană și nu găsesc altă expresie decât: dezvoltare armonioasă.” Iar mai de parte: „În Italia știința este așa cum trebuie să fie: erudită când e nevoie, specializată cât se poate și filozofică atunci când poate contribui, cu adevărat, la progresul general al cunoștințelor omenești.” Mai departe ilustrul matematician găsește această caracterizare referindu-se la Germania și Franța: „De aceea se și vorbește uneori de o anumită știință migăloasă și posomorâtă; de altă știință clară și elegantă. Ei bine, știința italiană este generoasă și entuziastă.”

MIHAIL SADOVEANU: „OAMENI DIN LUNĂ”
BUCUREȘTI. — EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ”. — PREȚUL 28 LEI.

Pagini 157, scrise în Februa-
rie 1923.

O descriere de insectărie uma-
nă la Iași, în casa avocatului
Bălțeanu, din care, totuși, va
ieși un erou al eticei instincti-
ve. Par'că anume, la început,
autorul grămădește semnele in-
feriorității, pentruca atât mai
viu să fie simțită, mai târziu,
înălțarea mișcătoare a fiului
lui Bălțeanu. Prilejul înălțării
îl procură vărul Eudoxiu Băr-
bat, din București, o suprafață
bizară de om cinstit și fără pri-
ceperea lumii de lichele adăpos-
tite în casa sa, bolnav, izolat,
c'un singur prieten, tot bătrân
și tot ciudat. Tânărul Bălțeanu,
chemat la timp de neputincio-
sului bătrân, mântuește casa a-
cestuia de un istet escroc (ga-
zetar, A. Florescu, fost Blum,
din Târgul frumos), asociat cu
un avocat escroc și gata a
mistui și pe tatăl Bălțeanu, că-
ruia însă, tânărul Bălțeanu îi
opune un caracter de dramă
modernă, triumfător, moșteni-
tor, din dragostea lui Bărbat, ca-
re fixează intenția povestirii
zicând: „Ți-am spus, că noi sân-
tem din alt neam. Iată pe birou
copia unui testament. Fii cumin-

te. Cu asta cred că am câștigat
biruința, și se cuvine ca unul
din noi să rămâie pe câmpul de
luptă...”

Autorul par'că a șters, din-
tr'un colț pânze de painjini pră-
fuite, ca să scoată la iveală sclip-
iciul unui odor ascuns...

Pentru a caracteriza atitudi-
nea politică a autorului însem-
na frasă (p. 123): „Odinioară regii
aveau bufoni, acum se vede că
au parlamente.” Este numai u-
na din săgețile aruncate mediu-
lui în care s'a dezvoltat și dra-
mai celui străin de el și pierdut
în interese intelectuale mania-
ce — „din lună.”

Cum d. M. Sadoveanu este
marele stilist ce-l știm toți, n'ar
fi bun să ne explice pentru ce:
la pagina 21 scrie: mamei lui,
nu mamei sale?;

la pagina 30 (și 32, 49, 76): Ce
are aface, nu a face?, la pagina
36: Administrația văd că spo-
rește dările neconținut, în loc
de: Văd că administrația...; cu
o inversiune care ar avea loc
și la pagina 107, în: Reforma
electorală și votul universal
s'ar putea spune că i-au conso-
lidat puterea; unde aș preferi:
s'ar putea spune că reforma etc.

II.

ION AGÂRBICEANU: „DOUĂ IUBIRI”
EDIȚIA A II-A. „CULTURA NAȚIONALĂ”. BUCUREȘTI. PREȚUL 50 LEI.

Volumul s'ar putea numi o
psihologie a preoțimei ardele-
nești și a familiei preoțești, în-
trucât eroii apar mai ales din
acest mediu și sunt descriși cu
amănunte, care uneori sunt
chiar prea amănunțite. În Moș
Viron psihologia sapă și în tre-
cut, scoțând la iveală pe un
preot pașoptist voinic, căruia-i
opune pe epigonii de astăzi.
Amănuntul determină metoda
autorului. Astfel d-sa începe bu-
curos cu portrete (de ex. în Fe-
feleaga), care uneori devin mai
particulare (de ex. în Dascălul
Vintilă), iar alteori acoper ener-
gii selbatice (Omul cu viața
scurtă); — sau metoda admite
înșiruire de date, ca în Copilul.
Dacă amănuntul s'ar scutura
de câte ceva, s'ar putea să iasă
uneori la iveală mai multă ac-
țiune — de ex. în Popa Tudor.
În comparație cu dinamicul Sa-

doveanu, din cauza metodei ca-
racterisate, s'ar putea zice că,
în mod precumpănitor, I. Agâr-
biceanu este un static, privitor
îndelung în fenomene, cu ale că-
ror — izolate — delicii se mul-
țamește.

Ca să ilustrez afirmația din
urmă, citez descriția fetelor
din două iubiri: „Zice (popa) și
te duce în casă. La început nu
vezi nimic, ai senzația că visezi.
Și așa, în vis vezi două chi-
puri de fete, de-ți perzi toate
mîntile, când stai înaintea lor.
Vin și dau mâna cu tine; și tu
nu știi de le-ai strâns mâna ori
numai umbra mîinii lor.” (Pa-
gina 7) Figura este fericită. Și
de-acestea se găesc, la Agârbi-
ceanu, destule! Ele sunt corec-
tura poetică a metodei de amă-
nunțire naturalistă, statică.

Novela din frunte, Două iu-
biri, merita să fie așezată în

frunte. Și eu o urmez cu toată
inima până unde mi se pare că
— prea ușor se rupe dragostea
Românului pentru dulcea Ma-
ghiară; de-aici încolo sânt de
păreră că autorul este naționa-
list... crud.

Cartea descrie stări, caracte-
re, întâmplări pe care de cinci
ani valul vremii le mișcă ener-
gic spre alte orizonturi; pe ca-
re noile posibilități de viață, de
desvoltare le va culege cum
vântul toamnei culege frunzele;
care vor rămânea în carte —
lectură cu arome de trecut, pe
care peste 10—15 ani lumea pri-
menită n'o va mai înțelege, ca
cea de azi.

Din punct de vedere al inte-
resului de toate timpurile în-
semnez, însă — poate spre mi-
rarea autorului — că Doi bă-
trâni mi-au dat o mulțămire
estetică cu atât mai plăcută, cu
cât, căuțând, par'că nu prea
vezi de unde vine. Stingerea
vieții are totdeauna duioșie:
— „Doamne, tu Mărie, de mult
suntem și noi pe lume, zicea
moșul încet, din păcel.” — Dar
tot sfârșitul este un nimic
duios! Autorul iubește lumea
mică, de care este bine că și li-
terătura aduce aminte.

G. Bogdan-Dănilă.

SFÂNTA UNIRE

— Afirmăm, după informații-
nile pe cari le am primit dela ini-
țiatorii societății „Sfânta Unire”,
despre care am scris și noi în No.
8 al revistei noastre, că această so-
cietate urmărește editarea de cărți
și publicații religioase și morale și,
după toate prevederile posibile, ea
nu va veni nicidecum în conflict
cu „Astra”.

De asemenea, ni se atrage aten-
țiunea, că I. P. S. Sa Mitropolitul
V. Suciul dela Blaj nu s'a retras
din comitetul central al „Astrei”,
dupăcum se părea la un moment
dat și dupăcum am scris și noi,
în acelaș număr.

Ne bucurăm în modul cel mai
sincer că cu toate greutățile cari,
uneori, se ivesc în viața noastră
publică, conștiința solidarității no-
stre naționale se menține neclintită
în ce privește bătrâna noastră „Aso-
ciațiune”, căreia înaintașii noștri
i-au jertfit tot ce au avut mai bun
și pentru care și generația de astăzi
sacrifică tot ce poate.

UN NOU ACADEMICIAN: C. RĂDULESCU-MOTRU

RĂSPUNSUL D-LUI D. GUSTI

(Scrisori din București)

Intrarea d-lui prof. C. Rădulescu-Motru în Academia Română înseamnă consfințirea marilor sale merite față de cultura și cugetarea românească și încoronarea unei munci rodnice pe terenul așa de ingrat al filosofiei și științelor sociale. Unul din reprezentanții cei mai de seamă ai intelectualității românești, d-sa este o puternică personalitate și de aceea socotim necesar să dăm aicea câteva din liniile principale care au servit drept basă admirabilei caracterisări pe care i-a făcut-o d. prof. D. Gusti în răspunsul d-sale la discursul de recepție.

„D-voastră ați înțeles, scumpe coleg, că a trecut timpul complimentelor pentru complimente, a început d. Gusti. Și de oare ce pentru intrarea d-vs printre noi, odată cu elogiul ce-l aduceți predecesorului, debutăți prin o concentrare sintetică a preocupărilor d-vs de totdeauna privitoare la problemele vitale ale neamului nostru, vă voi urma pe această cale și voi încerca să vă pun în cadrul activității proprii.”

Ne aflăm pe pragul unei noi existențe, plătita cu fluvii de sânge și lacrimi, căci unitatea politică atrage după sine profunde transformări spirituale și economice și provoacă o serie de probleme hotărâtoare pentru viața noastră națională și de Stat.

Una din aceste probleme, simplă, dar plină de incalculabile urmări, este naționalismul, pe care d. Gusti îl definește o disciplină, o metodă. Și d-sa face cu acest prilej dureroasa, dar dreapta constatare că noi nu avem o cultură națională, căci așa zisa cultură este în cazul cel mai bun teoria unei culturi, căreia îi lipsește tocmai ceea ce face cuprinsul și esența adevăratei culturi: contactul intim între viața socială și pătrunderea rodnică a acestei vieți. Ceea ce surprinde mai dureros încă, este faptul că așa zisa cultură de la noi tinde a răpi neamului viața lui culturală proprie, fără ca în același timp să-i mijlocească o participare la o cultură mai înaltă. Cunoașterea sărăcă-

cioaselor 25 de litere și a câtorva problematice și superficiale noțiuni de istorie, literatură și de „știință”, este, în ce privește adevărata cultură națională, mai rău de cât nimic. Nu de aceasta e nevoie. Poporul analfabet, cunoscut mai de aproape, înmărmurește prin bogăția manifestărilor lui profund culturale, prin basmele, legendele, cântecul lui, prin simțul caracteristic sânguinței și industriei casnice, prin toate creațiile sale spirituale.

Se impune deci o totală transformare spirituală, o nouă educație, care, pe lângă ceea ce se dă în școli să conceapă națiunea ca un tot social și să provoace desfășurarea și desăvârșirea predispozițiilor ei firești, germinatoare de energii vitale. Acest nou sistem de educație națională se bizuie pe faptul netăgăduit că există o vrâstă a adolescenților care este cu totul aptă de o deșteptare spirituală, și anume printr-o metodă specială de predare, de natură etică, adică ce se adresează personalității întregi, și nu numai intelectului. Acest adevăr simplu l-au înțeles cei 176 de întemeietori ai „Astrei”, bătrâna dar viguroasă „Astră”, căreia Academia i-a făcut, supt președenția M. S. Regelui, o mișcătoare recepție acum câteva zile, și care și-a îndeplinit chemarea într'un admirabil spirit de continuitate, printr-o muncă idealistă susținută de jertfele tuturor, ale neștiutorilor de carte și savanților, ale săracilor și bogaților, înfăptuind o generoasă operă de cultură națională, pildă glorioasă de neînduplecată muncă pentru înfrățirea sufletelor și armonizarea vieții sociale românești. La noi s'a încercat într'un anumit moment dat, crearea unui astfel de așezământ, un compliment necesar și un continuator al școlii pentru straturile largi populare. A fost „Casa culturii poporului”, care a trăit parfumul unei roze, dar care va trebui reînființată negreșit.

Asociind salutul d-sale și al Academiei la acela al d-lui Motru pentru slăvirea memoriei lui Andrei Bărseanu, „acest băr-

bat care a personificat elanul național și virtuțile patriotismului activ”, d. Gusti a făcut o subtilă și cuprinzătoare comparație între Andrei Bărseanu și d. Rădulescu-Motru, ca aparținând aceleiași familii prin direcția vieții ca și prin inimă, fiecare aducând în felul său însemnate servicii patriei. Andrei Bărseanu, simbol activ al rostului culturii naționale populare pentru existența și viitorul Statului nostru de azi și de mâine, d. Rădulescu-Motru simbol al înălțării națiunii prin creațiile superior culturale, științifice și filosofice, fără de care o națiune n'ar fi stimată și respectată, ci numai tolerată.

După ce înfățișează cu o admirabilă intuiție și putere de sintetizare precisă și clară națiunea ca un fapt și o speranță, naționalismul ca un cult și o metodă, personalitatea ca un fragment al națiunii, care la rândul său este un fragment al umanității, „le Grand-Etre” pe care Societatea Națiunilor, pentru întâia dată în istoria lumii încearcă s'o organizeze, d. Gusti a arătat că simpla adorare și conservare pioasă a realității naționale moștenite nu-i de ajuns, ci prin știință și filosofie, care dau vieții sociale și naționale un fundament tot deodată real și ideal, să creăm instituțiile care singure pot asigura progresul național, ca unele să îmbrumuteze caracterul veșniciei și cristalizează în ele tot ce este mai bun și nobil în om. Casa culturii poporului și Consiliul național al creației științifice, iată două din instituțiile sortite a înfăptui naționalismul-metodă la noi.

Concepția filosofică a noului academician a fost, analizată și expusă în amănunțime de d. Gusti, denumind-o „nespus de înviorătoare și edificatoare, căci ea reprezintă împresionanta conștiință a unei armonii a personalității ea însăși armonizată în cadrul ei cu celelalte personalități, care constituiesc colectivitatea și cu natura”, așa cum reiese din lucrările d-sale: „Știință și energie”, „Metafizică”, „Puterea sufletească”, „Psihologia.” Dar d. Motru n'a stat închis în turnul de fildeș al gândirii, ci a luat contact cu sufletul țării, participând cât mai activ la luminarea și adân-

cirea problemelor ei vitale. Făcând parte din categoria acelor forțe în acțiune care sunt artiștii constructivi ai vieții sociale, adică organizatorii, d-sa a întemeiat „Noua Revista Română”, „Ideia Europeană”, „Studiile filosofice” azi transformate în „Revista de Filosofie”, organ al „Societății de Filosofie” înființată tot de d-sa.

A analizat cu deosebită vervă și pătrundere mai ales manifestările vieții noastre publice, fiind un pictor strălucit al obiceiurilor noastre politice și un judecător necruțător, dar drept al lor, cum poate sta mărturie lucrarea „Cultura română și politicianismul”, un minunat rechizitoriu al incoherenței, superficialității și prezumpției deșarte a așa zisei noastre politici. Teoretician al naționalismului conservator, privit în lumina perspectivelor progresului, în lucrarea „Doctrina conservatoare și progresul”, d-sa a mai publicat o serie de valoroase studii de psihologie socială, ca „Psihologia martorului, a revoluționarului, a industriașului, a ciocoiului”, iar în ultimul timp o analiză a problemei țărănești.

Deși nu-i un izolat de viață politică prin studierea ei pătrunzătoare, a rămas totuși un izolat în politica practică.

Primind primele imbolduri de la marea personalitate a lui Maiorescu, a devenit un discipol, emancipat, al lui Wundt. La curent cu știința timpului, cum o dovedește cu prisosință ultima lucrare, admirabila „Psihologie”, care ar face cinste oricărei culturi, oricât de bătrână ar fi ea, d-sa își începe operile cu expunerea riguros științifică a datelor științelor pozitive, și continuă apoi prin o discuție de subtilă și solidă dialectică pentru a ni da pagini care nu obosesc, ca acele produse de imaginația greoaie a erudiției pure, nici nu subjugă ca acele izvorâte din imaginația aventuroasă a iluminatilor, ci cuceresc prin raționamentele luminoase de care sînt pline, căci spiritul prudent, temperat și deschis al autorului este pătruns de sentimentul viu al lacunelor și al limitelor, însușiri ale înțeleptului.

G. Vlădescu-Răcoasa.

CONSIDERAȚIUNI ASUPRA AGRICULTUREI DE MĂINE

INTRE EMPIRISMUL ȘI RAȚIONALISMUL AGRAR

În urma crizei de producție adusă de război, de concepția greșită supt care a fost privită agricultura și de reforma agrară, simțim tot mai mult că în organismul economic al țării noastre de azi și de mâine cu toate frigurile industrializării, producția agricolă are un rost hotărâtor și că vasta problemă agricolă a țării care azi începe să se afirme tot mai mult nu poate fi mărginită numai la o chestiune de repartizare a proprietății rurale. Ceeace nu s'a putut vedea sau nu s'a luat în seamă în vâlmașagul luptelor pentru afirmarea drepturilor incontestabile ale păturei țărănești asupra pământului se simte azi tot mai mult. Pământul după ce atîta timp a fost privit ca un scop în vederea satisfacerii unui drept de proprietate netăgăduit, trebuie să fie socotit azi tot mai mult ca un mijloc de producție. Și dacă chestiunea este privită astfel, după dreptul de proprietate vine datoria producției.

Ar fi de prisos să mai documentăm aci un fapt care este în conștiința tuturor, că fiecare pas înainte pe calea progresului economic și social este făcut cu prețul restrîngerii firești a libertății individuale, că toate categoriile de producători din marea uzină de producție care este economia națională avînd legături comune de interdependența agriculturii mici de azi, odată cu lotul de împroprietărire îi revine sarcina unei producții la nivelul nevoilor prezente și viitoare ale țării și în raport cu capacitatea mijloacelor de producție pe cari le deține, și că dreptul „sfânt și inviolabil” de proprietate evoluînd în mod inevitabil, capătă tot mai mult un caracter de relativitate. În acest cadru politica intervenționistă a statului și a partidelor de guvernămînt trebuie să fie condusă de realități incontestabile, nu de ideologii generoase sau interesate. Două dintre aceste realități imperative sunt:

1) Forma de proprietate în care se găsește pământul pe de o parte nu trebuie să subjuge munca omului care coordonează și pune în acțiune forțele de producție, pe de altă parte nu

trebuie să anihileze sau să micșoreze capacitatea de producție a pământului sau a muncii în-săși; 2) tehnica agricolă trebuie să fie la înălțimea necesară pentru ca colaborînd cu forțele de producție să obțină produse cari să recompenseze munca și nevoile gospodăriilor particulare și să împlinească nevoile economiei naționale.

Reforma agrară căutînd să libereze munca aservită marelui proprietăți de pînă eri, pornind dela principiul nivelării sociale fără să ție seama de limita de pulverizare a proprietății impusă de nivelul actual al tehnicii noastre agricole și nici ca dreptul la pământ izvoarește din capacitatea de producție a fiecărui pretendent, n'a liberat complet munca țărănească prin loturile neeconomice de împroprietărire pe cari le-a atribuit, a scăzut însă capacitatea de producție a pământului și a muncii.

În această privință opera reformatorilor noștri în materie agrară se aseamănă cu isprava călărețului de ocazie care, fri-cos, fără experiență și hotărâre făcîndu-și vînt de departe, cade dincolo de calul pe care trebuia să-l încalice.

Pe lângă alte considerente asupra cărora nu ne putem opri aci, capacitatea de producție a pământului a scăzut din pricina întinderii prea mici (0, 5—5 Ha) pe care o au loturile atribuite față de nivelul tehnicii agricole de azi. Pe astfel de întinderi, de pămînt, compuse de cele mai multe ori din mai multe parcele, micul agricultor nu poate face decît o cultură unilaterală pentru a obține principalele produse de care are nevoie pentru trai, porumb și grâu, nu poate face rotație, și munca lui nu este absorbită în întregime. Elementele harnice dintre micii agricultori astăzi ca și înaintea reformei agrare pentru a-și împlini toate nevoile fac cultură în diimă la marea proprietate care a mai rămas, lucrează în arendă loturile nevolnicilor ajunși proprietari de pămînt în urma concepției de egalitate și nivelare, sau pentru a-și întrebunța cu mai mult folos capacitatea prea mare de

muncă animală de care dispun, fac cărăușie, de multe ori în dauna plugăriei.

Principiul nivelării proprietății rurale a fost o chimera care a trăit numai în imaginația ideologilor și în intenția legii agrare, și a dispărut ca o bășică de săpun din momentul împărțirii titlurilor de proprietate prin vânzările ascunse și concentrarea pământului prin diferite mijloace în mâinile celor muncitori.

Natura și viața au legile lor cari nu pot fi nesocotite, nici stăpânite și în această ordine de idei pământul — factor de producție pentru împlinirea nevoilor unei familii țărănești în mod direct și ale economiei naționale în mod indirect — înțocmai ca substanța dintr'o soluție, are tendința să se cristalizeze din nou în forma firească a condițiilor epocii.

În acest fel în afara legii și peste voința legiuitorului pământul se va concentra din nou dând naștere la organisme economice de întinderi diferite specifice fiecărei regiuni, capacitatea lui de producție se va reface și munca țărănească va fi mai bine valorificată. Acesta însă va fi un proces de lungă durată și în care după concepția vremii nimeni nu se va amesteca pentru a-l stimula, după cum nimeni nu îl poate opri.

După marea acțiune de intervenție în raporturile agrare prin legile din ultimul timp, a doua realitate care se impune în mijlocul problemei agricole și pe calea căreia statul poate inaugura o acțiune plină de folos este privitor la îndrumarea tehnicii agricole și intensivizarea producției. Cauzele cari azi mai mult ca ori când fac să se simtă de către toți nevoia intensificării agriculturii sunt cunoscut de toți, pentru a ne mai opri asupra lor. Voi semna totuș două de ordin mai general. Loturile neeconomice de azi, produsul unei ideologii sociale trecătoare — nici chiar cele mai răsărite de 3—5 Ha — nu pot căpăta caracter de trăinicie până când capacitatea lor de producție nu va fi sporită printr'o agricultură intensivă. A doua cauză stă în faptul înburător că în urma războiului și reformei agrare în pătura țărănească se constată o tendință

generală de a se hrăni mai bine și de a trăi mai omeneste. Prin ridicarea bunului trai general în pătura țărănească, menținându-ne la acelaș nivel al producției agricole, rămâne cantitate tot mai mică de produse agricole cari să satisfacă nevoile celorlalte clase neagricole, și ale exportului.

Din punct de privire doctrinar sunt două căi principale pe care poate să fie îndrumată agricultura în viitor și anume pe calea empirismului sau a raționalismului.

În agricultura empirică cultivarea pământului se face după reguli și obiceiuri strănse prin observații și experiență timp de sute de ani și transmise din generație în generație. Producția plantelor cultivate se sprijină pe jocul forțelor naturii puțin controlate sau stimulate printr'o tehnică agricolă rutinară și fără intervenția prea mare în procesul de producție a agricultorului care ignorează câștigurile și mijloacele aduse de știință. În agricultura rutinară sprijinită numai pe dogmele empirice procesul de producție — conlucrarea dintre plantă, pământ și climă prin intervenția omului — este un complex de mistere nepătrunse sau talmăcite în mod obscur, în care forțele naturii neînțelese și necoordonale nu pot să-și arate maximul capacității lor productive. Pentru agricultura empirică știința agricolă este o știință speculativă ale cărei precepte sunt privite cu neîncredere și socotite incapabile de-a eși din laboratoare, câmpuri de experiență și din paginile manualelor pentru a se pune în serviciul producției. Comparativ cu evoluția industriilor și a societății omeneste în genere în cadrul rigid al empirismului prefacerile au loc prea încet și agricultura de la un timp nu-și mai poate îndeplini rolul care-i revine.

În apus, începând cu secolul 19-lea, agricultura sprijinită până atunci pe empirism, a apucat tot mai mult calea raționalismului, luminată de progresele făcute de chimie, fizică, științele naturale în genere și de știința agricolă însăși, și numai în acest fel și-a putut spori capacitatea de producție la ni-

velul nevoilor unei populațiuni crescânde și prospere.

A doua cale, raționalismul, pe care se sprijină agricultura intensivă modernă din țările din apusul Europei și din America, privește agricultura tot mai mult prin latura ei de tehnică a producției vegetale și animale ca o rezultantă logică și conștientă a conlucrării factorilor naturali, unii dintre ei creați, alții stăpâniți și alții stimulați de către agricultorul inteligent înarmat cu mijloacele puse la îndemână de știință.

Pe calea „raționalismului” luminat de câștigurile științei agricole, dogmele rutinare învălitate în mister sunt înlocuite de precepte sprijinite pe cunoașterea pozitivă a forțelor naturii în raportul lor de conlucrare. Spre deosebire de agricultura empirică, agricultura rațională își are izvorul generator în știință care prin progresele reperi pe cari le face deschide orizonturi largi și posibilități nebănuite și nelimitate încă multă vreme pentru producție. În locul unei prăpastii, în doctrina raționalistă, între știință și agricultură sunt raporturi strănse de conlucrare cari se întăresc tot mai mult. Teoriei lui Malthus izvorată din empirism, după care produsele agricole sporesc în progresie aritmetică pe câtă vreme populația se înmulțește în progresie geometrică, doctrina raționalistă, îi opune calea unei producțiuni crescânde care va satisface nevoile unei populațiuni tot mai mari și un exemplu în această ordine de idei îl găsim în culturile forțate, făcute supt sticlă și cari dau mai multe recolte pe an, din jurul orașelor mari ale apusului.

Agricultura noastră de ieri și mai ales cea de azi, mică și mare, cu rari excepții, este empirică și agricultorii sunt rutinari. Față de progresele pe cari le-am realizat în diferite domenii de activitate desigur că agricultura este cea mai înapoiată și astăzi când după aplicarea reformei agrare pare că problema agricolă a țării se desvelește în întreg complexul ei și în fața spiritelor celor mai puțin pătrunzătoare, suntem la o răspântie mare și întrebarea de căpetenie care se ridică este: pe care din cele două căi princi-

pale trebuie să apuce agricultura noastră de mâine? Vom continua să ne târâm pe drumul vechiu și greoi al empirismului de până acuma, sau trebuie să apucăm pe calea raționalismului?

Natura nu face salturi, și agricultura cu organismul ei complicat la fel nu-și poate schimba caracterul de azi pe mâine. Empirismul de astăzi al agriculturii mici și mari, pe calea adevăratei democrații pe care vrem să apucăm nu poate fi suprîmat dintr'o dată, fiindcă în mormântul în care am vrea să-l așezăm am închide tot deodată și sufletul generator al unei mari părți din producția agricolă pe care o avem. Premisele indispensabile pentru înțelegerea unui raționalism bine făcut între altele sunt: o stare culturală și de educație tehnică profesională a agriculturilor pentru a putea apuca pe această cale; o știință agricolă națională care să lumineze precis toate problemele pe cari le întâlnește agricultura în condițiile noastre de mediu; și o atmosferă generală de înțelegere și de sprijin pentru vremurile noi în care intră agricultura, — condițiuni primordiale cari de sigur sunt nepregătite.

Afară de aceasta nici în alte țări cu agricultură științifică, și cu atât mai mult la noi, empirismul nu este o zdreanță de aruncat fiindcă raționalismul cu toate câștigurile științei neputând pătrunde și stăpâni încă în întregime natura și raportul de conlucrare al constelației factorilor vegetativi, nu poate privi și îngheba procesul de producție în agricultură la fel ca la reacțiunea chimică de laborator.

În aceste condițiuni agricultura românească de mâine trebuie să aleagă calea mijlocie între cele două extreme. Din empirismul de până acum vom păstra tot tezaurul de experiență îndelungată și sigură pe care îl vom lumina, valorifica și purifica printr'o activitate științifică tot mai intensă și cu tendința de evoluție sigură spre un raționalism rodnic, pe care vom putea așeza temeliele agriculturii intensive și prospere de mâine. Mijloacele cari trebuiesc folosite pentru îndrumarea agriculturii pe această cale sunt

multe, din punct de vedere obiectiv le putem așeza însă în două categorii principale, cari corespund cu două tendințe cari încep să se manifesteze la noi: 1) intervenționism direct și energic prin autoritatea statului de sus în jos pe cale administrativă și prin mijloace de constrângere; 2) propaganda prin conferințe și lecții ținute în rândurile agriculturilor.

Amândouă aceste căi credem că nu sunt bine alese, sunt ineficace și chiar contrare bazelor democratice pe cari trebuie să se desfășoare societatea românească în viitor.

Prima cale ar vrea ca prin presiunea directă a autorității și puterii administrative a statului asupra fiecărui agricultor în parte să tămăduiască toate rănile și să împlinească toate năzuințele agriculturii fără să ia prea mult în seamă sufletul plugarului. Această cale credem că este imposibilă, greșită și periculoasă. Cu „îndemnul sau chiar cu sila” și prin reeditarea mijloacelor folosite de nemți în teritoriile ocupate, cum ne spune marele nostru învățat d. N. Iorga, într'un număr recent din noua revistă „Pagini agrare și sociale” vom putea inaugura cel mult o politică periculoasă de agricultură colonială, și această experiență nu este bine să o încerce nimeni nici de dragul celor mai bune intenții. Statul la noi ca organizație politică și socială are nevoie încă să se reabiliteze și să câștige încrederea păturei țărănești și nu pe această cale o va putea face.

A doua cale a propagandei inofensive, având în vedere starea culturală și nivelul educației profesionale al agriculturilor noastre este lovită dela început de neputință. Și în această privință din punct de vedere

principal vom prefera calea de mijloc prin care politica agricolă a statului, complet revăzută și adaptată condițiilor actuale și viitoare ale agriculturii, să se coboare în mijlocul agriculturilor supt formă de sugestii prin diferitele forme de cooperatie, prin exemple vii și printr'o politică economică eficientă. Mijloacele pe cari se poate sprijini această cale se pot rezuma în următoarele:

1) Cunoașterea factorilor de producție în general și a celor vegetativi în special din diferitele regiuni agricole tipice ale țării printr'o activitate științifică intensă în institute agronomice, învățământ agricol și stațiuni de cercetare legate cu nevoile agriculturii.

2) Vulgarizarea cunoștințelor câștigate de știință prin răspândirea și dezvoltarea învățământului agricol de toate gradele, prin forme, gospodării model și loturi demonstrative.

3) Crearea unui corp de specialiști cari să poată servi cu folos problemele agriculturii viitoare și îndrumarea actualului corp agronomic spre adevărata lui chemare.

4) Organizarea agriculturilor de diferite categorii în asociații cari să le ridice capacitatea de producție și să le înlesnească valorificarea produselor.

5) Părăsirea atitudinii dușmănoase de până acum a statului față de agricultură prin inaugurarea unei politici economice în armonie cu interesele agriculturilor și concretizarea unei ideologii politice care să se sprijine pe adevăratele nevoi ale agriculturii ca principala ramură de producție în stat.

Dr. M. Chiritescu-Arva,
prof. la Acad. agricolă, Cluj.

LITERATURA FRANCEZĂ CONTEMPORANĂ RECUNOSCĂTOARE ROMÂNIEI

Criticul literar francez de la Le Temps, Paul Souday scrie în n-rul delat 19 Iunie o dară de seamă despre romanul principesei Bibescu, **Le Perrouquet** vert, în care spune:

„Poesia strălucimă la fel și în opera precedentă. Isvor, țara sălcilor, unde această română

că evoca țara ei natală, cu cel mai francez și mai frumos stil. Literatura noastră contemporană datorează mult micii noastre surori latine, României... Era ceva virgilian în proaspătul și delicios Isvor; le Perrouquet vert pare mai mult byronian, și lui Barbey d'Aureville i-ar fi plăcut.”

A S P E C T E D E M O G R A F I C E

„Edouard Herriot”, articolul d-lui prof. Bogdan Duică din nr. 7 al „Societății de mâine” aduce pe tapet problema extrem de importantă a populațiunii și sugerează numeroase comentarii. Demografia este cheia care soluționează cel mai firesc progres al unui popor. Franța s'a alarmat cu drept cuvânt de situația îngrijitoare care o apasă din cauza natalității reduse. Balanța nașterilor și a deceselor stă într'un dezechilibru foarte vitreg pentru prosperitatea numerică a poporului francez. Un singur exemplu elocvent, luat la întâmplare: în 1911 bilanțul Franței se încheia cu un deficit de 44306 suflete, în timp ce Germania înregistra o creștere de 740341 de cetățeni. Nu mai vorbim de statele balcanice și de Rusia, unde grafica natalității a fost întotdeauna la un nivel foarte înalt. În genere în Franța dinainte de 1870 numărul nașterilor depășia un milion pe an, pe când în 1923 deabia întrecea cifra de cinci sute de mii.

S'au luat măsuri multe pentru stăvilirea răului. Toate guvernele au fost preocupate de acest regres dezastruos. Marele filantrop Théophile Roussel a creiat cea dintâi lege tutelară pentru protecția copiilor (1874) iar Strauss asigură protecția maternității (1913). Pinard, profesor onorar al Universității și deputat de Paris în actuala cameră ca și în parlamentele trecute, de 30 de ani duce o luptă aprigă contra depopulării prin puericultură, adică prin „aplicarea cunoștințelor relative la multiplicarea, la conservarea și la ameliorarea speciei umane.” Numeroase instituțiuni de protecție medico-socială pentru mamele în gestațiune și pentru copii au înlesnit executarea prescripțiilor legale.

Modul de funcționare al acestor vaste laboratorii de viață e așa de ingenios, încât aproape că nici nu ar mai fi susceptibile de modificări esențiale. Nu e locul să înșir aici seria impozantă de măsuri, cari au dat rezultate excelente: în 25 de ani (dela 1895—1919) mortalitatea copiilor a scăzut dela 258 la 119 la 1000 și cifra aceasta e în continuă scădere. Cu toate acestea depopularea persistă cu aceeaș

încăpățănare din cauza numărului mic de nașteri. Staționarea populației Franței e numai aparentă deoarece se alimentează cu elemente eterogene, a căror valoare biologică de multe ori nu este din cele mai bune. Dupăcum spune dr. Jacques Bertillon, un profund cunoscător al chestiunii, „Franța este un mare atelier din care lipsesc atât lucrătorii cât și clienții.” Aceasta este o lature economică a chestiunii, diferită de problema diminuării puterii militare.

În majoritatea cazurilor natalitatea redusă nu este datorită unor cauze de ordin intim fiziologic sau potologic — patern sau matern — ci voinții, puse în slujba egoismului și a traiului comod. Femeile bogate dezertează dela maternitate din cochetărie sau din comoditate, iar atunci când devin mame își dau copiii pe mâna doicilor, cari și-au încredințat odraslele altor mercenare, pentru cari alăptarea plătită este o industrie foarte rentabilă. Pătura proletară, cu toate privațiunile de cari suferă — e cea mai fecundă, dar în cartierele muncitorești mortalitatea de tuberculoză e de 5-6 ori mai mare decât în cartierele bogate; cauzele sunt multiple și prea bine cunoscute pentru a mai insista asupra lor.

Îmbunătățirea situației materiale aduce multe înlesniri familiei, astfel că măsurile democratice privitoare la sistemele fiscale, preconizate de E. Herriot (vezi articolul citat) vor modifica desigur tabloul demografic al Franței de mâine. Nu putem însă prevedea în ce măsură, deoarece Bertillon a demonstrat într'un chip indubitabil („La dépopulation de la France”) că buna stare socială aduce sterilitatea, iar statele cele mai puțin democratice sunt cele mai fecunde. Civilizația rafinată este mormântul natalității îmbelșugate. Deaceea pentru deslegarea problemei natalității pe lângă elementul pecuniar e nevoie și de intervenția factorului moral al societății, fără de care toate congresele natalității (ultimul s'a ținut în anul trecut într'un oraș din sudul Franței) vor rămâne niste manifestațiuni platonice, atâta timp cât alături de propaganda antineo-

malthusiană și reprimarea avortului criminal nu se va asocia și chestiunea educației eugenice, care va trebui să facă parte integrantă din programul școlărilor de orice grad și de pretutindeni.

Eugenia sau igiena de rasă va arăta din vreme viitorilor cetățeni, că omul nu este o unitate izolată și sterilă în complexitatea mecanismului social, ci este un element creator, dator să transmită viața, care i-a fost încredințată de antemergători, ca cel mai prețios bun național. Doctrinile pe cari le comportă studiul igienii de rasă au darul să infiltreze în spirite noțiunea continuității caracterelor câștigate sau moștenite în conformitate cu legile cari domină toate fenomenele minunate ale eredității. Americanii, Englezii și Belgienii au înțeles cei dintâi rostul mare al acestei educații și progresele pe cari le fac pe acest teren vor înmărmuri lumea.

Privită sub acest aspect problema populației la noi va fi mai ușor de soluționat decât în Franța, deoarece în materie de natalitate stăm printre cele mai fertile popoare. În schimb la noi există o problemă a mortalității infantile, față de care nicio măsură nu va putea purta pecetea remediului suveran, dacă nu va fi inspirată de concepțiile noi ale eugeniei.

Urmând exemplul Belgiei am putea trage multe foloase.

Dr. Aurel Voinea.

UN LICEU ROMÂNESC ÎN UCRAINA SOVIETICĂ

Propaganda rusească ia forme tot mai primejlioase. După informații particulare pe cari le am primit, într'o localitate de pe malul stâng al Nistrului (Coșnița?) s'a deschis astătoamnă un liceu cu limba de propunere „moldovenească”, pe seama copiilor fraților noștri transnistrieni. Director, se zice, că ar fi un ardelean, probabil fost prizonier austro ungar în Rusia. Cărțile de școală au fost duse din România. Alte știri, mai amănunțite, deocamdată ne lipsesc.

SATE-ORASE-REGIUNI

INFĂȚȘERI BEIUȘENE

Activitatea culturală și artistică — Hubic și Givulescu — „Sezătoarea” — Aportul elevilor — Intelectualii la sate

Manifestațiunile culturale din Beiuș, cari în timpul din urmă se desfășoară în cadre largi, merită să fie relevate nu numai pentru importanța lor ci și ca pilde vrednice de toată lauda.

Beiușul, ca vechiu centru cultural de un secol aproape a fost singura sentinelă de veghie și de îndrumare a vieții românești din Bihor.

Consecvent trecutului său bogat în fapte mărețe pe terenul cultural și național, în timpurile de azi își dublează energiile de muncă și e la înălțimea datoriei.

Activitatea culturală foarte în-bucurătoare, de aici, nu se atribuie unei însuflețiri spontane, ci ea este rezultatul unei munci stăruitoare, fără paradă, ce, încet, dar sigur, croește un drum puternic de consolidare națională.

Aceasta muncă, dacă e necesară în toate locurile țării, cu atât mai mult pentru României din părțile noastre. Căci nicăiri nu s'a produs un dezechilibru sufletesc mai îngrijorător ca în masele populare de aici.

Și e explicabil.

Abia scăpați de jugul străin, libertatea ne-a fost înăbușită de comunismul distrugător, stângând vieți scumpe și demoralizând multe conștiințe, îndeosebi la sate.

Pe urmă deseale alegeri parlamentare dela înfăptuirea României mari încoace au avut o înrîurire dezastruasă asupra intelectualilor și a țăranilor deopotrivă.

Curenți bolnăvicioase menajate de nulitățile vieții publice, își ridică capul, producând vrajbă și ură, intronând nemulțumirea atât de nefastă pentru interesele bine pri-cepute ale neamului.

Dar oamenii de bine au început să-și inchiegă rândurile, au selecționat valorile și au căutat terenul care descrețește fructele și încălzește sufletele. E terenul cultural. Aici munca e mai folositoare și ea are o influență binefăcătoare asupra tuturor. De ea avem mare nevoie, ca să ne contopim cu toții în marele suflet al unității naționale.

Conduși de acest gând, la cele două biserici românești s'au format coruri, prin cari se nobilizează inimile. Școlile iarăși își au corurile lor bine instruite.

Păcat că „Lyra” vechea societate corală, care a ridicat foarte mult, vaza Beiușului n'a dat semn de viață.

Dintre coruri, ca vechime, disciplină, muncă serioasă și productivă, locul întâiu îl ocupă corul d-lui prof. Hubic, dela liceul gr. catolic din loc. Acest cor a făcut o evoluție pe terenul muzical, întrucât în bucățile religioase este acompaniat de orchestră, o inovație neobicinuită în muzica bisericească orientală, dar care e bine apreciată în cercurile artistice.

Critica, ce i s-a făcut cu ocaziunea diteritelor concerte prin centrele românești, ca la Orade, Cluj, Blaj, Satumare, Maramureș, iar acum la Timișoara, Lugoj, Craiova, a fost elogiasă.

Biserica ortodoxă încă cu mici întreruperi, din lipsa de conducător își are corul său. Anul acesta a fost organizat, de o putere artistică incontestabilă: dl Cornel Givulescu prof. la școala normală de învățătoare. Venit abia în luna Faur, totuș activitatea lui e remarcabilă. Injghebă corul bisericesc, în condiții foarte bune, iar în trei săptămâni puse în acțiune și minunata „Sezătoarea” a lui Brediceanu, care a fost jucată în seara de 24 Iunie cu un succes extraordinar de mare. Sala dela „Teatrul Aristide Demetriade” nefiind înăpătoare pentru marea afinență a publicului, „Sezătoarea” a fost jucată deosebit pentru elevii dela școale. Nu ne-am îndoit nici un moment în deplina reușită a „Sezătoarei”, dar nici în sprijinul larg al publicului, deoarece în rolurile principale, am avut concursul alor două talente de rară valoare artistică: d-nii Cornel Givulescu în Sorin și Ghiță Cosma în Maș Maria.

Dl Givulescu cu pregătirile temeinice dela conservatoarele din Budapesta și Roma, universitatea din Viena, regretăm că este numai trecător în mijlocul nostru. Studiile de estetică și muzica populară îl cheamă la conservatorul din Cluj.

De altfel toate rolurile au fost bine studiate. D-șoara Sora Popovici în Ileana, d-na Geni dr. Donca în Mama Dumitra, d-șoara Victoria Rasu în Lelea Chira, dl Cornel Țiț în Radu, precum d-șoarele Mari-oara Ardelean, Cristina Papp, Hortenzia Bocu, d-nii Eugeniu Arde-

lean și Gheorghe Frenț au fost la înălțime. Tot așa dl Cornel Dobre cu cântecul din fluer. Iar corul, com-plectat cu eleve dela școala normală a fascinat auditorul.

Acompaniamentul la pian l'a susținut cu precisiune d-ra Sofia Poenar.

Casa țărănească dela sezătoare cu aranjamentul splendid, trăda gustul artistic al d-nei Maria Cosma, cu țesăturile țărănești din atelierul d-sale.

Și apreciind după merit importanța muzicală și națională a „Sezătoarei”, ea va fi jucată de această trupă la Vașoău, Tinca, Marghita.

Dorim lumină, lumină în straturi cât mai largi!

Paralel cu munca desfășurată de coruri, înregistrăm cu satisfacție prestațiunile culturale ale elevilor dela diferite școale.

De 10 Maiu Liceul de băeți, Liceul de fete, școala normală de învățătoare, școala primară de stat și aplicație au executat un program bogat din cântece, declamări patriotice și jocuri naționale, de toată frumuseța.

Insemnătatea zilei a fost prinsă în note vibrante de d-șoara Tufan, prof. la școala normală.

Și potrivit obiceiului din trecut în Dumineca după 10 Maiu, sub patronajul Reuniunii Femeilor Române, și anul acesta și al „Astrei”, intelectualii din loc, elevi și eleve se duc la sate, unde țin conferințe instructive, se declamează, se cântă cântece patriotice, ca astfel să trezim iubirea de neam și țară în toate satele noastre.

Și în anul acesta 10 sate au putut auzi vorbele înțelepte și îndemnu-rile sănătoase primite dela intelectualii din loc.

Așa se muncește la Beiuș de aceia putem spune cu drept cuvânt, că e un oraș în plină activitate culturală.

Senin

Pentru monumentul dela Beiuș

Pentru monumentul dela Beiuș al martirilor Ciordaș și Bolcaș am mai primit pe lista de subscripție a revistei noastre dela:

Dr. TIBERIU BREDICEANU
fost șef de resort, director la banca
„Albina” Brașov . . . lei 1000
Suma din urmă . . . lei 33573

Total: lei 34573

Subscripțiile se primesc la administrația revistei zilnic între orele 8—1 a. m.

ÎN PRAJMA C O M E R C I A L I Z Ă R I I

Abia s'a publicat în „Monitorul Oficial” legea comercializării bunurilor de stat și ca prin minune s'au ridicat zăgazarile ce pitulau atâtea combinații, atâtea nădejdi și atâtea siguranțe de câștiguri și lovituri cu milioane și cu conforturi personale. În fața puhoiului de pofte ce se încăleacă pe urma ridicării zăgazurilor — se destramă și se dărâmă ca și fortărețele de carton toate argumentațiile cu care ministrii de finanțe și industrie au „liniștit Corpurile Legiuitoare chemate să legifereze comercializarea, așa cum pot și cu autoritatea pe care o au.

Din toată grija de-a mări producția prin comercializarea cu ajutorul cointeresării și din toate acuzele ce s'au adus de șefii ierarhici — de către miniștri, subalternilor lor — că în administrația economică a Statului se lucrează rău și păgubitor — n'a rămas decât forțarea acaparării și nizuința de căpătuire a câtorva stâlpi prețuiți în viața electorală de partid. Ca să argumentăm cele spuse — precizăm:

În Valea Jiului — societate „Petroșani” naționalizată fără cap cu obligamente de plată, ce ating azi suma de circa 20 milioane franci elvețieni nu poate fi altcum garantată în rentabilitate decât cu comercializarea prin această societate a minelor, de cărbuni ale Statului dela Lonia și Vulcan.

„Naționalizarea” societății „Călan” la fel are nevoie să-i fie direct sau indirect dată în „comercializare” Uzinele de fier din Hunedoara și Cugir și minele din Ghelari.

La fel se prezintă exploatarea și explorările de petrol din Valea Prahovei, în legătură cu contractele intervenite la „naționalizarea” societății „Steaua Română” și a altor câteva societăți vechi și noi de petrol.

Iar ca nădejdi să se conturează comercializarea salinelor, gazului metan, căderilor de apă, explozibilele, minele, băile, pădurile statului etc.

Cu riscul de a trece peste măsura ce și-a impus revista noastră de-a pune în discuție problemele sociale și economice dela înălțimea adevărilor teoretice și a principiilor selecționate sau cel mult posibile de discuții purtate în afară de frământările politice de zi — *ori poate tocmai din aceste motive* — ne găsim obligați să cerem atenție rugăminții de-a *ne opri pentru moment în drumul ce duce la comercializările legiferate.*

Nu ne călăuzesc patimi de partid și nu facem aici electoralism ieftin, când repetăm rugămintea de a nu se

înfăptui nici o comercializare azi și în temeiul legii aduse.

Noi socotim dacă s'ar face, am pune în joc soliditatea bogățiilor statului și cinstea economiei noastre naționale.

Și în fața primejdiei — aruncăm surdinele, ca glasul nostru tălmăcitor de primejdii și nu explicator de detalii, să trezească în ora supremă pe cei ce nu pot cântări primejdia, orbiți fiind de patima luptelor dintre frați și de pasiunea de partid.

Azi înfăptuită comercializarea, ar însemna imobilizarea, și chiar înfrângerea puterii de acționare a capitalului neînsemnat de care dispune azi neamul nostru.

Or, întreprinderile comercializate pretind pe lângă capitalul financiar și alți factori de producție, cum sunt: capitalul intelectual reprezentat prin specialiști și administratori, capital material reprezentat prin muncitori și specialiștii lor, precum și capitalul ce-l oferă Statul prin o bună administrație și un desăvârșit respect al legalității.

Dacă avem curajul să cântărim just — nu credem că se găsește cineva să afirme că azi avem asigurate măcar una din aceste elemente ce ne-ar da liniștea că îmbogățim și consolidăm prin cointeresările înlocuitoare a regiei de stat, producția națională, în baza legii de curând votată.

Căci situația de fapt se prezintă așa că noi nu avem capitalul mobil potrivit să fie imobilizat în organisme industriale, ce-și cer răbdare și așteptare până să fie rentabile. Cu capitalul strein suntem în raporturi prea puțin prielnice unei comercializări de miliarde.

Iar în intern concepția comercializării a fost atât de mult în prealabil sprijinită încât a fost derutată până la armă de partid sau pat cald pentru interese personale. Pilde sunt cu duimul.

La minele de cărbuni ale statului din Valea Jiului nu s'a mai făcut în ultimii doi ani nici o investiție pentru producție. Muncitorii nu mai sunt ocrotiți nici chiar în viața lor prin măsurile de prevedere nici chiar până la obligațiile impuse de lege — până au ajuns să nu mai aibă cel puțin siguranța și posesia becurilor și lampioanelor ermetice de care nu se pot lipsi în adâncimile minelor.

În centrul minier dela Hunedoara situația e și mai jalnică.

Aici de doi ani nime nu poate lucra decât în vederea comercializării. Anchete, vizite, inspecții, evaluări și tot ce vrei — pentru ca să reușească

comercializarea, în înfăptuirea căreia se combinează și se inoportunează *deja* viitorii administratori delegați, șefi de contencios, membrii în consilii etc.

În Valea Prahovei la fel, la Saline asemenea ca să nu mai vorbim de seria nesfârșită a loviturilor și afacerilor pe picior ce se așteaptă dela comercializarea minelor și uzinelor dela Zlatna și Baia Mare, a pădurilor, băilor și a altor bunuri de stat.

Noi care cinstim posibilitățile de consolidare a puterii economice hărăzite statului românesc întregit — avem rugămintea frățescă pentru cei azi la putere, ca să nu pună în practică legea comercializării.

Va veni, poate foarte curând o vreme când toate forțele productive ale neamului, înțelegătoare de necesitatea unei comercializări — vor acționa împreună. Să nu se forțeze acaparări ca să nu primejdium casa de dragul unui cui din casă.

VASILE C OSVADĂ

B I B L I O G R A F I E

Primum la redacție:

Pr. dr. Ioan Felea: „Simboluri liturgice”. Arad. (Ep. Diecezană) 1924. Lei 20.

P. N. Panaitescu: „Studiu asupra învățământului economic industrial. București, Tip. Române Unite, 1924.

Octavian C. Tăslăuanu: „Producția”. Un program economic. Epoca guvernului Averescu 1920. Cluj, Ardealul, 1924. Lei 75.

Teodor Murășanu: „Fum de jertfă”, versuri, operă premiată de Academia Română. Cluj, tipogr. dr. Bornemisa. Lei 20.

„Gheorghe Lazăr” conferință de Victor Lazăr. Cluj, tip. „Unirea”. 1924.

„Manuscriptele Bibliotecii episcopiei greco-catolice din Oradea Mare”, studiu bibliografic de dr. Iacob Radu canonic, prelat, papal. București, Cultura Națională 1923.

„Istoria Seminarului din Oradea” de Ioan Georgescu profesor. București, tip. Gutenberg 1923.

A apărut: „Universitatea Românească a Daciei superioare.” Cu prilejul împlinirii a 5 ani de activitate, — de Onisitor Ghibu, Cluj, 1924, 32 pagini. — Prețul 8 lei.

FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMÂNALE

PENTRU COMBATEREA MINCIUNILOR CONVENȚIONALE

Putem semnala uneori și la noi inițiative importante.

Se știe cu cât fast descind arhieriei în mijlocul credincioșilor, cu cât alaiu fac „visitațiile canonice” prin parohii; câte primiri solemne, câte recepții oficioase, câte banchete costisitoare cu toate ne folositoare se pun la cale, când „vine vlădica.”

Tot alaiul acesta, în parte covârșitoare, e curată minciună convențională. Intemeietorul religiei creștine și apostolii, au cutrierat țări și mări, umblând pe jos și în corabie, cel mult călare „pe mănzul asinei.” S-au mulțămît cu mâncări simple, culcușuri pe scânduri, cu prigoniri și moarte de martiri, în ioc de medalii, decorații și distincții dela puterile lumesti.

Ce colosală schimbare până astăzi, când trăim lume întoarsă Tocmai de aceea ne cade foarte bine, când cetim comunicate de sensul următor, dela arhieriei nostri:

„Cu ocazia visitațiilor canonice, ce episcopul Alexandru al Lugoșului le va face în 30 Iunie — 14 Iulie 1924, în parohiile din protopopiatul Jiului, frații preoți sunt cu insistență rugați a evita orice fast, orice lux costisitor și obositor. Scopul acelei visitații e pur spiritual și ajungerea lui în mare parte e îngreunată prin anumite lucruri, cari unora le pot părea bune ori necesare, dar cari în realitate sunt absolut superflue, dacă nu su-părătoare.

Acestea se comunică nu numai cu privire la visitația canonică de mai sus, ci și cu privire la cele din viitor.”

Intenția e una din cele mai bune și dorim să se traducă în fapte pozitive și exemple demne de imitat, contribuind prin aceste la înlăturarea, ori cel puțin reducerea unei minciuni convenționale. Arhieriei nostri își vor aduce aminte de stăruințele analoge și abnegația unui Carol Borromeo, arhieriscopul din Milano (+ 1584), model de viață simplă, austeră, închinată progresului moral și spiritual al păstorilor săi. De multe ori nu mânca decât pâne goală și bea apă. În numeroasele visitații canonice el singur își pur-

ta geamantanul. Nu odată a durmit pe scândura goală. Din palatul său arhieriscopul, la cas de nevoe, a știut face spital, unde el însuș îngrija de bolnavi. Nici pe timpul cholerei și al ciumei nu s'a retras dela postul de onoare al îngrijirii bolnavilor.

Geoagiul de jos, Iun. 1924.

Gavr. Todica.

Prima expoziție de copii în ținutul clujului. În ziua de 6 Iulie a. c. „Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român”, despărțământul Cluj, își va ținea adunarea generală în comuna Borșa, capitala plasei cu acelaș nume. Cu acest prilej, în afară de obicinuitele puncte de program, participanții vor asista și la un interesant cortegiu etnografic, care va fi o icoană a poporului nostru din comunele aparținătoare plasei Borșa, precum și la o expoziție de copii, de la 1—4 ani, care este prima expoziție de acest fel în ținutul nostru. Toți aceia care se interesează de problemele de viață ale neamului nostru, vor alerga în ziua de 29 Iunie la Borșa, spre a-și da seama din proprie intuiție despre vitalitatea poporului român și despre mijloacele de a o sprijini. În special medicii credem că vor urmări cu interes expoziția dela Borșa, pentru care se fac frumoase pregătiri. Cu acest prilej, părinții celor mai sănătoși și mai bine îngrijiți copii vor fi distinși cu premii.

Ucenici torturați? Văzând întâmplător, ucenicii examinați la o școală din Cluj, am stat de vorbă cu unii dintre ei. Unul mi-a spus că se scoală la 5, dar când este de lucru, și la 4, și la 3 dim; că ziua se încheie la 9 seara, dar când este de lucru și la 10¹/₂! Și că lucrează și Duminicile și sărbătorile. Este o tortură, care nu poate fi tolerată. Altul mi-a spus că începe a lucra seara la 9 (la brutărie) și că trează rămâne până după amiază, pela 3/4 p. m. Cât doarme un băețan ca acesta, este destul? Al treilea mi-a spus lucruri asemănătoare. Am dori ca autoritățile competente să ne lămurească în privința traiului acestuia: Este legal?, este uman?, și mai ales pentru ce nu este?

Singura notă bună dela cei trei ucenici a fost, că mâncarea este aceeași cu a stăpânilor; va fi pretutindeni așa?

G. B. D.

„Luminătorul” din Chișinău (revista Bserkei din Basarabia) scrie în numărul său dela 1 Iunie următoarele: „Societatea de mâine”, revistă săptămânală pentru probleme sociale și economice; a început a apărea dela 13 Martie 1924. În comitetul de direcție lucrează cei mai harnici și însuflețiți scriitori ai Transilvaniei și au în program și probleme din Basarabia E. de mare folos ca și unii din cucernicii preoți de aici să se aboneze la această serioasă revistă.

O vizită în Aiud. Un târg foarte liniștit. Din gloria veche am văzut puține ziduri, nici ele prea vechi. Dar în ele, în săli neîncăpătoare, o mulțime de resturi din vremile vechi. Colecțiunile liceului reformat (păzite de un director foarte amabil și un bibliotecar-poet) ar merita un adăpost mai luminos și un sprijin material, care să le aple de prăpăd: Sunt doară părți din istoria unui pământ care este al nostru! Pentru a fixa ce-i mai de preț și ce sprijin de întreținere s'ar putea da, firește ar trebui ca d. director al muzeului antichităților (V. Pârvan) să treacă pe acolo. Vechia bibliotecă nu va mai găsi specialității care s'o răscolească ca mai nainte vreme; manuscriptele nu sunt multe, dar câte ceva din ele este de folos și pentru noi. De-aceea le voiu vedea și eu. Clădire nouă este liceul românesc, merit odată să fie, școală civilă. Grație prefectului, administratorului financiar și neobositului său director, acest liceu se desvâltă repede și bine. Mi-a făcut bună impresie faptul că liceul românesc și cel unguresc își împrumută reciproc profesorii de care au nevoie. (În general, se pare că tensimea soviniștă este slabă, de ambele părți; și aceasta este — bine). La o conferință română am putut vedea pe intelectualii locali. Dacă la toate manifestările culturale ei ar fi de față, atâți nu mai câți am văzut eu, ar fi alt bine în Aiud. Mi s'a spus, însă, că nu este totdeauna așa. Sunt încă puțini, este drept; dar toc-

mai de-aceia ar fi nevoie ca la orice intreprindere românească să fie toți cu fiecare și fiecare cu toți. Spunând aceasta vedem o impresie culeasă din informațiuni primite din toate părțile și, partidele. Aiudul are și un ziar săptămânal bine scris, Zorile. Zorile pe cer sunt aurii; dar Zorile din Aiud nu au aurul ce le-ar trebui, pentruca existența să le fie asigurată. Dacă județenii nu-l pot susține, cu abonamente ar putea să ajute și alte județe, cași efect — are. La ghișetul casieriei gării l-am constatat din gura unui creștin român, care, nerăbdător, spunea că Zorile trebuie să mai vorbească odată despre acel ghișet: Localul place și trebuie cultivat în gazetă. In total: mă întorsei cu convingerea că trebuie să mai merg odată pentruca, în liniște, să pot culege știri pentru o descripție mai amănunțită. **D.**

Programul cursurilor de vară de la Vălenii-de-Munte. (15 Iulie—15 Aug.)

Ciclu cultural.

N. Iorga, profesor universitar: 1. Regionalismul și unitatea românească; 2. Ce este democrația.

Ramiro Ortiz, profesor universitar: Lupta împotriva tradiției și întoarcerea la tradiție în literatura italiană contemporană.

Vladimir Ghidionescu, profesor universitar: Curentele pedagogiei moderne.

Ștefan Metes, membru coresp. al Academiei: 1. Legăturile românilor cu Sașii și Secuții; 2. Desvoltarea istografiei românești ardelene.

C. Moisil, membru coresp. al Academiei: 1. Arhivele noastre; 2. Legătura dintre Numismatică și Sigilografia românească.

Ion Sân-Giorgiu, conferențiar universitar: Din istoria dramei.

D. Munteanu-Râmnic: Din istoria culturală a Basarabiei.

D. V. Ţoni: Probleme de educație.

N. Batzaria: Din trecutul Macedoniei.

Dr. Bitay: Literatura maghiară

P. P. Panaitescu: Din viața și literatura Poloniei moderne.

M. Iancovici: Liga Națiunilor.

Vladimir Ghidionescu și D. V. Ţonii: Secția pedagogică pentru învățători.

Ion Sân-Giorgiu și Ion Drănescu: Secția pentru minoritari.

Ciclu științific și filosofic

D. Gusti, profesor universitar: Probleme de sociologie.

D. Pompeiu, profesor universitar: Probleme științifice.

Cesar Papacostea, profesor universitar: Filosofia antică.

Nae Ionescu, conferențiar universitar: Contribuția latină în filosofie.

Octav. Onicescu: Contribuția latină în știință.

Ciclu economic

C. Argetoianu: Reforma financiară.

Ing. Al. Periețeanu: 1. Capitalul Modul lui de formație și rolul lui

în producție; 2. Conflictele economice între capital și muncă și între diferite feluri de muncă.

Gh. Tașcă, profesor universitar: Rolul capitalului în noua ordine socială.

Dr. Ernest Ene: 1. Capitalul străin în România; 2. Politica de devize.

Alexe Cusin: Balanța noastră comercială.

Vor mai ține conferințe d-na Isabela Sadoveanu, și d. prof. Brăileanu, d-nii Gongopol, Barbu Solacolu, Vlădescu-Răcoasa, preotul Marin Ionescu și prof. Petre Suciu (Turda) și alții.

SĂPTĂMÂNA ECONOMICĂ-FINANCIARĂ

Legea minelor, deși a suferit încă de pe când era în primul proiect, nenumărate schimbări și amputări, provocate de cauze și insistențe interne și externe — totuși a rămas timbrată cu două note caracteristice, ce-i perturbă soliditatea economică. Ca un fir roșu să prelinge peste întreaga lege spiritul de fiscalitate exagerat și bunul plac al organelor statului, instituit: proprietar, controlor, administrator și dirigitor. Asupra întregii avuții miniere din țară precum și asupra întregii formațiuni și activități a capitalului material și intelectual investit în minele din țară.

Imprecisiunea și labilitatea dispozițiilor din lege pe care să exercită imixtiunea statului și ca urmare diriguirea și hotărîrea organelor statului, în tot ce e esențial în exploatarea minelor. — constituie cea de a doua notă caracteristică a legii minelor, care e cu atât mai primejdioasă, cu cât lasă să se întrevadă spiritul îngust de gașcă și de partid.

În scopul de-a satisface orgoliului axiomei „prin noi înșine” și tendinței, cu multe dedesupturi, de-a „naționaliza” cu ori ce preț — prin legea minelor să jignesc și să trunchează drepturi și libertăți de-ale capitalului, înscrise și garantate prin legile țării.

Astfel statul prin legea minelor și-a însușit dreptul să dispună capitalului, proprietate particulară că nu să poate investi în industria minieră decât numai în forma de „acțiuni no-

minative, care nu pot fi transcrise de cât cu autorizația consiliului de administrație, care la rândul său înaintează tabloul acestor hotărîri, Ministerului de Industrie — probabil pentruca acesta să ia măsuri ce va crede de cuviință. Mai gravă este însă dispoziția că statul prin legea minelor a înaintat cu imixtiunea până să impună capitalului constituit în Societate anonimă că nu se poate administra decât prin hotărîri aduse cu voturi limitate. Tot la fel când e vorba de mărirea capitalului — legea impune norme cum și cui să se dea acțiunile nouilor emisiuni.

Să înțelege că dispozițiile, a-junse deja notorii, cum să fie alcătuite consiliile de administrație și de censori, cine să fie președintele etc. — ca și pivotul naționalizării, dispoziția ca 60% din capital să fie românesc — sunt cu sfințenie menținute și în legea minelor, constituind decoul ei național-liberal.

Dacă la toate aceste mai adăugăm și dreptul fără îngrădire ce și l-a reținut statul în ce privește acordarea și retragerea concesiunilor de explorare și exploatare minieră — precum și asupra întreprinderii și valorizării unora din produsele miniere — avem dar tabloul situației în care va ajunge industria noastră minieră după scurt timp, dacă va rămâne guvernată de această lege.

Amestecul statului în viața și funcțiunile factorilor economiei naționale — amenință să fie ridicat la rangul de dogmă a po-

liticeii noastre de Stat. Dela rechiziționări și contingentări temporale s'a trecut rând pe rând la legiuiri formând extinderea monopolurilor și apoi garantând înstăpânirea asupra întreprinderii și administrării capitalului particular iar în urmă asigurând Statului dreptul de dispoziție asupra întreprinderii și valorizării producției economice.

Intreagă legiferarea economică din ultimii doi ani poartă pecetea acestui fel de amestec al Statului.

Așa fiind — pare că guvernarea de azi găsește că temelia țării întregite nu poate fi altcum consolidată decât prin apropierea cu ajutorul dictaturei politice înspre etatizare, în spre comunizare.

Acest sistem de bolșevizare de sus în jos este și unic și primejdios — după-ce e exersat în cadrele unui învechit sistem de guvernământ prin un partid, ce în același timp să sbate între reacționarism și democratism, războindu-se cu toate celelalte concepții sălășluite în cadre democratice, socialiste și sociale. De cadre comuniste nu cade vorba, după-ce reprezentanții comunismului mai mult sunt în închisoare decât în acțiune.

Dacă să crede că a sosit vremea să se discute asupra introducerii de noi concepții, în ce privește etatizarea și comunizarea bunurilor, a mijloacelor de producție și a valorizării muncii materiale și intelectuale ca și a producției acestea — atât discuția cât și acțiunea să se facă pe față, cu sinceritate și cu întreagă conștiința răspunderilor. Tatonările, dedesupturile, acaparările deghizate — ne pot fi fatale. De aceea atragem cu îngrijorare atenția țării asupra primejdiei, ce comportă nesinceritatea politiceii economice de azi, deghizată pentru facilitarea profiturilor și pentru frica de răspunderi.

Societățile anonime sunt sumpuse tot mai mult unor regime speciale atât prin ordonanțele ministeriale, privind cu deosebire societățile din nouile provincii, cât și prin legiferările economice din ultimul timp și mai ales din sesiunea parlamentară azi în curs.

Ingrădirile de tot felul, concesiunile ce trebuie obținute, amestecul statului și bunul plac al hotărârilor diferitelor organe de executivă și de guvernare — sunt proprii să sdruncine din temelii edificiul economiei naționale, clădit prin societățile anonime, de orice fel.

In fața acestor măsuri și amestec al statului — să conturează deja reacțiunea.

Camuflările, deghizările și apucăturile, care de care mai îndrăznețe și mai rafinate — sunt la ordinea zilei în viața internă a societăților anonime, care încearcă salvarea chiar cu riscul de-a alunga sau a strivi moralitatea.

Ce însemnează aceasta pentru producție o va simți greu țara alături de consumatorii expuși să fie cumpărătorii acestor fel de „noui” societăți. Ca mâne producția rentabilă și întreprinderile sănătoase vor eluda restricțiile și șicanelle cutropite asupra societăților anonime și își vor trece — de formă — fondul asupra persoanelor particulare, ce se vor găsi cu nemiluita și se vor simți admirabil în noua lor ipostază de oameni de paie.

Adevăratele societăți concesionare se vor pitula prin țară și mai ales prin străinătate — lipsind Statul de fondul imposibil și țara de o garanție a moralității în producție și afaceri.

Sau câte alte forme și formule nu se vor găsi, delat „informarea” organelor de dispoziție, împărțitoare de permise, aprobări și concesionări — cu ajutorul unui om al zilei (înțeleg al guvernelor) — până la cele mai rafinate apucături și șurubării.

Vom ajunge și cu societățile anonime ca și cu impozitele: azi mâne numai naivii le vor mai plăti — toți cei deștepți știu cum să declare și cum să intervină...

Piața economică și târgul financiar — în astfel de condiții și perspective — a rămas aceeași și în săptămâna încheiată.

Pe când leul să sbate le Paris și la Zürich să se mențină peste 8 respectiv peste 2.40 — în țară îngrijorarea pentru posibilitățile de producție și valorizare, crește zi cu zi.

In același timp tot mai clar să impune credința că scăparea și apoi consolidarea țării nu să poate asigura decât prin urgența schimbării a sistemului de guvernământ, prin democratizarea aducătoare de descentralizare și prin cooperarea salvaltoare a economiei naționale.

Toți intelectuali
abonează revista

SOCIETATEA DE MÂINE

oglină fidelă a
marilor frământări
din vremea
noastră și cercetătoare
a viitorului!

Băile Vața de jos

aflătoare în județul Arad, vindecă cu rezultat miraculos și fără pereche: reumatismul, ischia, inflamația, ologirea, dilatația vinelor, varicele și tot felul de boale femeiești. Băi calde sulfuroase și cu acid carbonic. Aceste băi sunt cercetate în fiecare an de mii de vizitatori, fiind cele mai recunoscute din Ardeal. — Trenuri directe delat Arad. — Cereți prospecte delat DIRECȚIUNEA BĂILOR

SOCIETATEA ANONIMA RUDOLF MOSSE

de Editură, Librărie și publicitate

BUCUREȘTI: ( ) Centrală pentru Transilvania:
Bulevardul Academiei No. 4 ( ) CLUJ, Str. Regina Maria 37
Telefon: No. 64-41 ( ) Telefon: No. 4-13

AGENȚIE DE PUBLICITATE

Primește orice anunțuri sau publicațiuni pentru toate ziarele din țară și străinătate. Reprezentante proprii în toate orașele mari din Europa și America. Primește

A F I Ș E Ș I P L A C A R D E

pentru București și orașele principale din țară

R E C L A M A L U M I N O A S Ă

pentru București și Cluj. Reclame în Teatre și Cinematografe. Concesiunea programelor. Proiecte de reclame artistice.

R E D A C Ț I A Ș I A D M I N I S T R A Ț I A

ANUARUL ROMÂNIEI

Lucrarea cea mai vastă, mai complectă, mai serioasă din acest gen. Va cuprinde toate adresele exacte, riguros controlate ale firmelor comerciale, ale întreprinderilor industriale, financiare, proprietarilor, agricoli, apoi profesii libere, avocați, medici, ingineri arhitecți, etc. din toate orașele și comunele României-Mari. Va apare la începutul anului 1925. Se primesc de pe acum anunțuri, lămuriri, rectificări de adrese. Reprezentanta tuturor Anuarelor din lume. Se dă tot felul de informațiuni la:

Centrala pentru Transilvania: Cluj, Str. Regina Maria 37.